

Jaargang 14 nummer 3

INHOUD

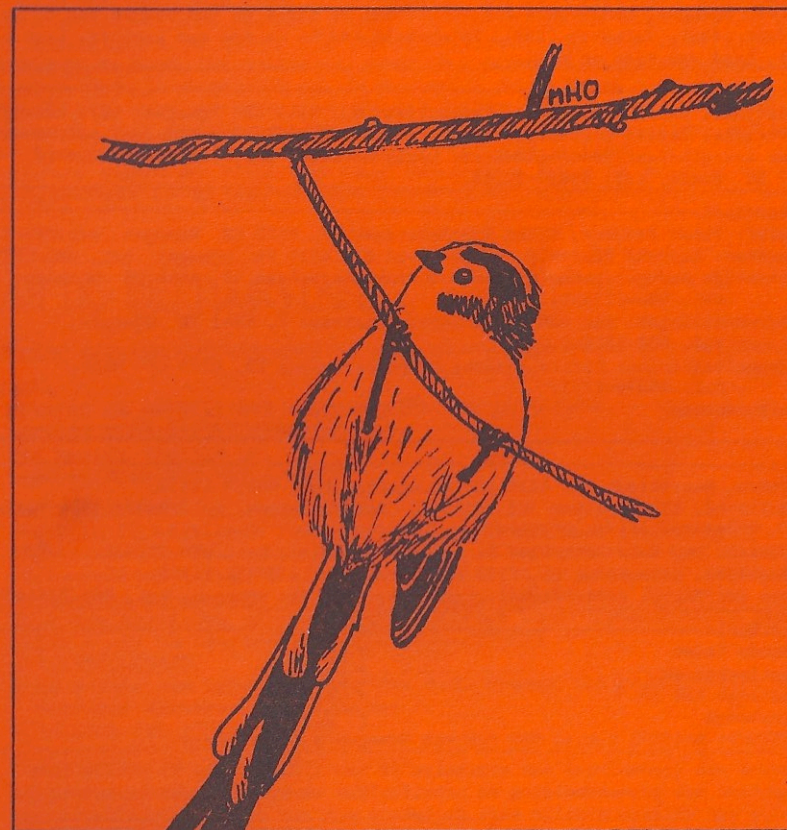
10.000,--	91
Vogelcursus voor beginners	93
Plaatsbepaling van onze VWG	95
Najaarstrektellingen op het Nederrijk najaar 1987	97
Kamp naar Ameland 1988	100
De kraanvogel - Grus grus - in het Rijk van Nijmegen e.o. 1976 tm 1986	102
Waarnemingen over den vroegen zomertrek en de slagpenrui van de Kievit (Vanellus vanellus (L.)) in de jaren 1933 en 1934	109

AGENDA

- 8 sept. 20.00 uur (donderdag)
zaal N5 Wiskunde en Natuur-
wetenschappen Heyendaalseweg
Nijmegen
Algemene ledenvergadering
- 4 sept. Staatsbossen St. Anthonis
7.00 P-plaats Gemertseweg
- 17 sept. Rivierentelling
- 25 sept. Gasselse Bos
7.00 kerk Gassel
- 15 okt. Rivierentelling
- 16 okt. Kraayenbergse Plassen
8.00 kerk Linden

DE MOURIK

VOGELWERK GROEP RIJK - VAN - NIJMEGEN e.o.

jaarg 14 nummer 3
1988

REDACTIONEEL

Edward Jans heeft mede in verband met zijn studie te Deventer de redactie verlaten. Leon Engels volgt hem op, maar verdere versterking van de redactie is zeer gewenst. Edward, bedankt voor het werk, dat je voor de Mourik hebt gedaan, met name op het gebied van het stimuleren van leden om te schrijven. Er heerst een schaarste aan kopij. Uw redactie kan dit tijdelijk opvullen door onbekende artikelen over de vogelwereld van ons werkgebied en omgeving over te nemen. Zo heeft Michiel van der Weide in de vorige Mourik een iets bewerkt Duits artikel over bekenstellingen van de Niers laten opnemen. Nu heeft de redactie een artikel uit 1933 over de Kieviten van de Ooypolder overgenomen. Leden, schrijf! Het hoeven niet allemaal stukken van veertig of meer bladzijden te zijn. Ook anecdotes over wat men ziet zijn van harte welkom. De redactie moet wel nogmaals waarschuwen, dat het niet altijd mogelijk is om een stuk snel te plaatsen. Verder is er een vacature in de expeditie van de redactie naar de bezorgers. Wim Melenhorst heeft dit tot nu toe nauwgezet gedaan, maar kan deze taak niet meer vervullen. Wie volgt? Tenslotte zoekt de redactie naar bezorgers voor de Mourik in Nijmegen-Oost en Nijmegen-zuid (Grootstal, Hatert e.o.).

VAN DE BESTUURSTAFEL

ALGEMENE NAJAARSLEDENVERGADERING d.d. 08-09-1988 Zaal N 5 Wis/Nat.kunde
20.00 uur Heyendaal

AGENDA:

1. OPENING EN DEFINITIEVE VASTSTELLING VAN DE AGENDA
2. NOTULEN VOORJAARSVERGADERING
Zie Mourik jrg. 14 nr. 2
3. MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR
4. BESTUURSVERKIEZING
Nadat in de afgelopen voorjaarsledenvergadering Ward Hagemeijer is afgetreden als bestuurslid, treden op de komende vergadering twee bestuursleden terug. Olaf van Hoorn stelt zich niet meer herkiesbaar en Raymond Schuurkens gaat binnenkort verhuizen uit de regio. Voor hun opvolging worden dringend nieuwe bestuurskandidaten gezocht, meldt u aan bij Laurens Rietveld (060-227925)
5. RIVIERTELLINGEN
 - We zoeken een opvolger voor Jan v.d. Brugge als coördinator. Bel hiervoor eveneens naar Laurens
 - Telling van SBB-terreinen
 - Samenstelling van de telploegen
6. BROEDVOGELINVENTARISATIES
Kort verslag over het afgelopen voorjaar
7. VOGELCURSUS
Verslag en plannen voor volgend jaar
8. AANSCHAF COMPUTER
In-houdelijke informatie hierover treft u aan in Mourik jrg. 14 nr. 2. Over het voorstel tot aanschaf van een computer wordt ter vergadering gestemd
9. OVRIGE AKTIVITEITEN
Tellingen, excursies, lezingen en kampen.
10. RONDVRAAG EN SLUITING

Nieuwe leden: J. Damen, van Somerenstraat 16, 6521 BR Nijmegen
 J. Th. Gerrits, Pater Eymardstraat 7, 5844 AK Stevensbeek
 J. Verstegen-Weijmans, St. Josephstraat 9, 5844 AL Stevensbeek
 M. van de Broek, Scheperschaarseweg 3, 5844 5438 NW Gassel
 Adreswijzigingen: J.A.J.M. de Wiidt, Brandenburgstr. 2, 6524
 EK Molenhoek

G. Spikmans, Eksterstraat 13, 6591 VT Gennep
 Verhuisd naar onbekend adres: L. van der Glas (wie weet waarheen?)
 Opzegging: W. van Sdipstal

AKTIVITEITEN

DIA'S VOOR DE VOGELCURSUS

Voor een gedeeltelijke herziening van de vogelcursus zijn dia's nodig van allerlei vogels. Het gaat met name om algemene vogels, die rond Nijmegen gemakkelijk waar te nemen zijn.
 Wie wil dia's ter beschikking stellen ter copiëring.
 Reacties aan

Laurens Rietveld, Grotestraat 83, 6511 VB Nijmegen
 080- 227925

OPROEP voor CONSULENT van "Vogelbescherming" regio Nijmegen

De Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels heeft de afgelopen jaren via een aantal projecten een beroep gedaan op vrijwilligers uit het gehele land. Om het tweerichting-verkeer te bevorderen wil Vogelbescherming steun gaan geven aan vogelwerkgroepen, bijvoorbeeld op het gebied van regionale vogelbeschermingsactiviteiten met een breder belang, beleidsmatige en procedurele adviezen, en juridische stappen. Momenteel blijkt men dikwijls de kennis en het inzicht te missen om dergelijke activiteiten te ondernemen en om de juiste wegen te bewandelen. Hoewel binnen onze VWG dergelijke activiteiten niet bovenaan ons prioriteitenlijstje staan, lijkt het toch wenselijk om het tweerichtingenverkeer enige ruimte te geven. Om de relatie tussen VWG Rijk van Nijmegen en Vogelbescherming meer inhoud te geven is een contactpersoon nodig. Op de meeste plaatsen in ons land is reeds een persoon als consulent van Vogelbescherming aangesteld, maar deze ontbreekt voor het werkgebied van onze VWG in de regio Nijmegen.

Binnen onze werkgroep kan hiervoor een persoon benoemd worden die een redelijke kennis heeft van vogels en die goed bekend is in de regio. Ten behoeve van deze functie zal uiteraard een deel van de vrije tijd moeten worden vrijgemaakt. Het takenpakket kan als volgt worden omschreven:
 - functioneren als contactpersoon tussen VWG en Vogelbescherming.
 - verstrekken van informatie en adviezen aan VWG en Vogelbescherming op het gebied van praktische vogelbescherming.
 - verstrekken van voorlichting over de diverse activiteiten van beide groepen aan organisaties en particulieren binnen de regio Nijmegen.

In de praktijk betekent dit dat men regelmatig op de hoogte wordt gehouden van Vogelbescherming en haar activiteiten. Anderzijds dient men deze organisatie op de hoogte te stellen van VWG-activiteiten met een wat algemener belang. De te besteden tijd zal sterk afhangen van de inzet van de consulent, maar ook van de doelstellingen en plannen van onze VWG. Samenwerking en onderlinge informatievoorziening kan, via deze persoon, ook voor de VWG een positieve ontwikkeling met zich meebrengen.

Personen die interesse hebben voor het voornoemde consulentenschap kunnen voor meer informatie contact opnemen met **Raymond Schuurkes** (tel 080-224514), die deze oproep namens het bestuur naar voren brengt.

nieuwsbrief

NO. 10 Jaargang 3
 JULI 1988

Vergadering 1-7-1988
 Bij Rob Hendriks

Aanwezig: Louis Gereats, Rob Hendriks, Raymond Pahlplatz, Edward Jans, Mark Aarts, Floor Arts, Michiel van der Weide, Dik Heg, Leon Engels
 Afgemeld: Johan Thissen, Jan Jacobs, Rob Gorissen.

BONTE KRAAIEN

Jan Jacobs zal over deze soort een artikeltje schrijven in de Mourik. Hierbij zoals beloofd de aantallen Bonte Kraaien in het peelgebied van het Land van Cuyk (Amanspeel, Groespeel, Princepeel, St Anthonispeel, Beugense Peel) tijdens de tellingen in het afgelopen winterhalfjaar.

10-12-87	45
27-12-87	41
w.v.telling	31
23- 1-88	23
16- 2-88	17

Broedvogelonderzoek 1988

De inventarisaties zijn volgens de laatste berichten tot nu toe goed verlopen. Rond oktober 1988 zal een artikeltje verschijnen in de Mourik van het broedvogelonderzoek.

KRAAYENBERGSE PLASSEN TELLINGEN

Afgelopen winterhalfjaar is er een reeks tellingen uitgevoerd naar watervogels op de Kraayenbergse plassen. De gegevens van deze tellingen staan hieronder. Een verslag van deze tellingen gecombineerd met die uit het winterhalfjaar 1985/1986 zal na september in de Mourik verschijnen.

	5-12	19-12	3-1	7-2	5-3
	13-12	26-12	17-1	21-2	
Dodaars		1			
Roodkeelduiker		1			
Fuut	11	13	9	18	13
Aalscholver		3	1	6	7
Blaauwe Reiger		2	1	2	1
Grauwe Gans		58			
Kolgans		33			
Rietgans	46	18			
Knobbelzwaan	10	2	2		2
Kleine Zwaan	118	2			
Casarca		3	3	3	
Bergeend					2
Wilde Eend	1277	289	842	611	1076
Wintertaling			4		
Smient		12		5	
Tafeleend	205	179	94	31	43
Kuifeend	245	65	36	47	31
Eidereend	2	2	2		
Brilduiker		1			
Grote Zaagbek				8	1
Meerkoet	371	278	235	167	236
Zilvermeeuw	33	11	65	53	18
Nijlgans	2	32	25	26	26
Canadese Gans		1			
Kol / Rietgans		350			

* 1 ex van dit aantal Futen was geheel albino

N.B. Kokmeeuwen en Stormmeeuwen zijn niet geteld. Zilvermeeuwen zijn op de laatste twee tellingen niet geteld.

ALGEMEEN COÖRDINATOR

Na het einde van het broedseizoen 1988 stop ik met de functie van algemeen coördinator voor de avifauna werkgroep. Ik zal nog wel de resultaten van het broedvogelonderzoek uitwerken en een artikel schrijven in de Mourik. Eventueel wil ik in de toekomst nog wel inventariseren voor de werkgroep. Op de vorige vergadering is er uitvoerig gesproken over de voortgang van het avifauna-project. We zijn er nog niet goed uitgekomen. De vraag is of er nog voldoende mensen beschikbaar zijn met voldoende motivatie en tijd om te inventariseren en de coördinerende functies over te nemen. Veel mensen kampen met tijdgebrek. Ik wil daarom iedereen oproepen om na te gaan of hij misschien wat tijd over heeft om een deel van de coördinatie op zich te nemen. Wie daar interesse voor heeft kan contact opnemen met mij (ondergetekende). Ook suggesties over de voortgang (hoe de werkgroep in de toekomst moet functioneren) van de werkgroep zijn van harte welkom. Besloten is om op de vergadering van november de organisatie van de wintervogeltelling te regelen (indelen van gebieden).

Edward Jans

WINTERVOGELTELLING DEC 87 / JAN 88

Table De getelde aantallen per soort tijdens de wintervogeltelling op 30, 31 december, 1, 2 en 3 Januari (enkele gebieden zijn door de slechte weersomstandigheden een week later geteld).

Roodkeelduiker	1	Stormmeeuw	113
Dodaars	10	Zilvermeeuw	387
Fuut	35	Holenduif	704
Aalscholver	95	Steenuil	3
Blaauwe Reiger	42	Groene Specht	1
Knobbelzwaan	46	Zwarte Specht	1
Kleine Zwaan	36	Veldleeuwerik	269
Grauwe Gans	69	Graspieper	41
Rietgans	500	Waterpieper	2
Kolgans	2	Witte Kwikstaart	12
Wintertaling	11	Kramsvogel	2556
Wilde Eend	3926	Koperwiek	58
Tafeleend	921	Grote Lijster	18
Kuifeend	793	Boomkruiper	12
Pijlstaart	1	Boomklever	3
Zwarte Zeeëend	2	Vlaamse Gaai	70
Brilduiker	6	Ekster	1798
Grote Zaagbek	1	Kauw	5532
Blaauwe Kiekendief	1	Russische Kauw	22
Havik	9	Roek	3894
Sperwer	38	Zwarte Kraai	3595
Buizerd	130	Bonte kraai	31
Torenavalk	46	Keep	1
Smelleken	2	Sijs	325
Patrijs	37	Barmsijs	1
Velduil	1	Goudvink	3
Waterhoen	54	Putter	27
Meerkoet	2079	Geelgors	218
Kievit	181	Indische Gans	1
Watersnip	1	Canadese X Grauwe Gans	
Witgatje	14	Nijlgans	25
Kokmeeuw	12270	Casarca	2

N.B. In dit overzicht zijn van de ganzen alleen de fouragerende aantallen gegeven.

Jan Jacobs zal de gegevens verder uitwerken en een verslag schrijven van deze wintervogeltelling.

VERGADERING

Op vrijdag 25-11-88 is er een vergadering in "de Katrien", Brugstraat 13, Grave. Aanvang is 20.00 uur.

BEKENTELLINGEN 87/88 LAND VAN CUIJK

De bekendtellingen van dit seizoen zitten er weer op. Van de 5 geplande tellingen zijn er 4 doorgegaan. De Februaritelling ging door omstandigheden niet door. De eerste telling is de Hertogswetering niet geteld.

De getelde beken dit seizoen waren :

- Graafse Raam.
- Lage Raam.
- Hertogswetering.

Weer : Zoals iedereen bekend is, was de afgelopen winter bijzonder zacht. Dit had zeker zijn invloed op de soorten en aantallen vogels op de beken. Het weer tijdens de tellingen was redelijk tot goed, met uitzondering van de Maarttelling. Deze telling werd bemoeilijkt door sneeuwbuien.

Resultaten :	15-11-87	19-12-87	1/6-1-88	5-3-88
Fuut	-	-	-	6
Dodaars	10	10	10	11
Wilde Eend	87	7	6	189
Wintertaling	1	2	-	3
Waterhoen	10	-	2	4
Meerkoet	24	-	5	12
Witgatje	5	6	11	3
Ijsvogel	1	-	-	-

(tabel beekvogels graafse en lage raam)

Het aantal Witgatjes was deze winter vrij normaal het aantal liep op tot maximaal 11 exx. De meeste bevonden zich langs de Lage Raam. Het aantal Dodaarsjes bleef vrij constant 10 exx. Dit is een vrij normaal aantal voor deze winter. Bij strengere winters wil het aantal nog wel eens omhoog lopen. Bijvoorbeeld de Novembertelling 1985, waar bij een temperatuur onder 0°C 15 exx werden gezien.

Het aantal Wintertalingen lag deze winter bijzonder laag. Ook op de Hertogswetering werd deze soort niet waargenomen, op de G + L Raam slechts enkele. Andere vogels die de laatste jaren wel waar werden genomen ne deze winter niet waren onder andere Nonnetje en Grote Zaagbek. De vogels blijven waarschijnlijk op de grotere wateren die open zijn. Als de plassen zijn dichtgevroren zijn de beken een goede uitwijkmogelijkheid. Een vermeldingswaardige waarneming betreft een Ijsvogel, Die tijdens de Novembertelling op de Graafse Raam waar werd genomen.

Slot : Het totaaloverzicht van de waargenomen vogels tijdens de tellingen zal geplaatst worden in de Mourik. Alle tellers bedankt voor het tellen en het invullen van de formulieren.

Tellers : Jos + Louis Geraets, Edward Jans, Michiel van der Weide, Rob Hendriks en Jan Jacobs.

Raymond Pahlplatz.

ALGEMEEN COÖRDINATOR

(tot en met september 1988)

Edward Jans, Schoutenweg 85, 7413 XB Deventer, Tel.05700-37534

10.000,-

Volgens het goedgekeurde 'financiële overzicht 1987' heeft de VWG een batig saldo van ruim f 10.000,-. Deze merkwaardige omstandigheid is vooral veroorzaakt door de verkoop van het boek Vogels van de Ooypolder. De auteurs hebben van de uitgave het risico geheel in handen gegeven van de VWG, en het is deze die moet beslissen over de bestemming van de baten.

Het bestuur heeft zich over een bestemming gebogen en heeft één gedachte gehad. Deze bleek niet te verwirkelijken.

In het vorige nummer van de Mourik heeft een werkgroep het voorstel gedaan een 'computer' aan te schaffen. Het is gesteld in krankjorum Nederlands, maar ook minderbedeelden hebben recht op gehoor. Waar het hen om gaat is: het hebben en gebruiken van 'zo'n ding'. Zij popelen van voorpret. Een verantwoording vinden zij eigenlijk overbodig. Maar omdat zij zich aan de spelregels van een vereniging als de onze houden, dissen zij enkele argumenten op, in het vertrouwen dat de anderen het wel best vinden.

Echter, een veilige opslag (zo'n stevig Rijkswaterstaatsargument waarmee dijken tegen één overstroming per 3000 jaar opgehoogd worden) kan ook door gewoon kopiëren verzekerd worden.

Een 'computer' maakt het gemakkelijker om met bepaalde gegevens om te gaan. Deze gegevens zijn echter zogenaamde telgegevens, waar wel een keur van bewerkingen op kan worden losgelaten, maar die niets méér opleveren dan wat iemand die veel in het veld is ook wel weet. Die weet bovendien veel meer dan dat.

Voor de mensen die zich niet wensen te bekrimpen tot het leveren van voer aan dat ding volgt hieronder een lijstje van bestedingsmogelijkheden.

A. Niet besteden, maar op de spaarbank-zonder-bijmaak laten. Er komt te zijner tijd vast wel een mogelijkheid om een project van onze creatieve VWG te ondersteunen. Te denken valt aan:

1. avifauna Land van Cuijk
2. avifauna Ooij - Duffelt
3. avifauna stuwwal Nijmegen - Kleef
4. avifauna Land van Maas en Waal

5. brochure Vogelgebieden in het Rijk van Nijmegen en het Land van Cuijk
 6. brochure De vogelen des velds, ten behoeve van de boeren in het werkgebied van de VWG
 7. tentoonstelling 'Nijmeegse' natuurvorschers
 8. maandelijks bericht over de vogels in de streek, als bijsluiter in de huis-aan-huisbladen
 9. bijdrage aan de aanleg en de beplanting/afscherming van een wandelpad door de Groenlanden
 10. oprichten van een waarnemingsstation in een adoptiegebied.
- B. Wel besteden. Er zijn veel mogelijkheden, onder andere:
1. bibliotheek opzetten
(b.v. in kamertje gehuurd van eenlid van de VWG; gedeeltelijk uitleen, gedeeltelijk leestafel. Naslagwerken, (ingebonden) tijdschriften, rapporten over milieu, landbouw, bosbouw, stedenbouw, KNMI, vogelboeken van Thijsse's Vogelzang, via avifauna's tot klassieke studies, geluidenverzameling)
 2. pas huren
(in het najaar trekken veel vogels door passen in de Pyreneeën. Jagers huren het jachtrecht en richten slachtingen aan. Sinds enkele jaren huren vogelbeschermers het jachtrecht en bewaken de passen)
 3. busexcursies instellen
(viermaal per jaar een dagexcursie naar interessante vogelgebieden: Biesbosch, Rieselfelder Münster, Zwin, Naardermeer, Hautes Fagnes, Oostvaardersplassen, Blokkersdijk e.a. Zulke tochten versterken blijkens ervaringen bij andere verenigingen de onderlinge band en leveren altijd buitengewone waarnemingen op)
 4. computer aanschaffen
(standplaats bij de archiefhouder. Tegen betaling laten intikken van het waarnemingenarchief. Dat kan dan gemakkelijk verveelvoudigd worden. Bovendien is het bij verstandig intikken te gebruiken door liefhebbers van cijfermatige escapades)
 5. kopiëermachine aanschaffen
(standplaats bij de redactie van de Mourik. Waarnemingsarchivaris kan tegen geringe vergoeding gegevens kopiëren die gewenst worden. Inventarisatiekaarten kunnen worden vermenigvuldigd. Lay out en vermenigvuldiging van de Mourik. Vermenigvuldiging van teksten door bibliothecaris)
 6. honderd verrekijkers naar de Sahel sturen
(de waterrijke gebieden langs Niger en Senegal zijn overwinteringsgebieden van steltlopers die bij ons broeden. In hoog tempo worden deze gebieden drooggelegd. Natuurbescherming bestaat daar wel, maar heeft geringe zeggingskracht en het aantal deskundigen is klein. In overleg die hulp sturen waaraan de behoefte het grootst is)
 7. abonneren op tijdschriften
(alle vogelperiodieken uit de Lage Landen, van Kortrijk tot Hamburg. Als bijlage bij elke Mourik een bundel van de meest interessante artikelen)

8. dia- en geluidenverzameling aanleggen
(alle Nederlandse vogels in meerdere opnamen. Ook diaverzameling van de Nederlandse landschappen in vele aspecten. Ten dienste van lezingen en cursussen).
 9. tweejaarlijkse prijs instellen
(een prijs van f 1000,-, ongeveer de rente van twee jaar, voor het beste artikel uit de Mourik betreffende de lokale avifauna of een aspect daarvan. Zo'n prijs, vergezeld van een beoordelingsrapport, bevordert goed onderzoek en heeft publiciteitswaarde)
 10. kaart laten drukken
(topografische kaart 1:50.000 van het hele werkgebied voor alle leden. Ten dienste van onderzoek een veelvoud in grijsdruk)
- C. Investeren. Zie hiervoor het bijgaande artikel over de vogelcursus.

Sommige voorstellen eisen het hele beschikbare bedrag, andere kunnen gemakkelijk gecombineerd worden. Welke beslissing er op de komende algemene vergadering eventueel ook genomen wordt, ik hoop dat het niet een combinatie-met-'computer' wordt. U, als volstrekt normale burgers, kunt zich de luxe veroorloven om speelgoed tot zinvolle attributen te redeneren. Maar het is de honger, die de gruttobiotopen in Afrika vernietigt, en in ons land maakt vrouw Schmitt-Kroes de dienst uit, die uw auto beschermt. Ik hoop dat onze vogelclub leert verrukt te zijn van een veertje.

pieter-paul van laake

NAAR AANLEIDING VAN DE VOGELCURSUS VOOR BEGINNERS

Vergeleken bij vroeger tijden was het aantal deelnemers/-ers aan de cursus van 1988 klein. Eén onderdeel van het programma, de lezing over stadsvogels en de bijbehorende excursie is door mij verzorgd.

Gedurende de excursie, een wandeling in een boog om en dwars door het centrum van Nijmegen (880507, 0500 - 0715 MET, onbewolkt, NO 3, 9°C) zijn niet alle verwachte soorten waargenomen (kuifleeuwerik, koolmees, gaai), andere soorten echter heel goed (winterkoning, zwarte roodstaart). Er werden 30 soorten waargenomen, waaronder holenduif, boerenzwaluw, witte kwkstaart, grote lijster, spotvogel, braamsluiper, grauwe vliegenvanger, matkop en appelvink.

Als inleider van de stadsvogels had ik een zware taak. De soorten die ik diende te behandelen vormden een onzinnige groep. Gierzwaluw, kuifleeuwerik

en zwarte roodstaart ontbraken erin; holenduif, winterkoning en vink echter moesten de stadsvogelbevolking mede typeren.

Het is dus nodig deze vogelcursus te herzien.

Met het riante bedrag in kas zou deze herziening degelijk aangepakt kunnen worden. Een vijfjarige reeks van cursussen, die zich richt op achtereenvolgens beginners, begonnenen, gevorderden, ervarenen en doorgewinterden zou zeer vruchtbaar kunnen zijn voor veel leden van de VWG en de belangstelling van een ruim publiek daarbuiten kunnen wekken.

Zo'n serie zou als volgt vorm gegeven kunnen worden:

1. beginners

Vijf excursies en een lespakket, om soortenkennis bij te brengen.

Soorten naar biotopen geordend (platteland; ruigte, heide, duin; bos; water en moeras; stedelijk gebied)

2. begonnenen

Vijf excursies met voorafgaande lezingen, om de soortenkennis te vergroten en algemene vogelkennis bij te brengen. Ordening naar vogelgedrag (trek; voortplanting; voedselzoeken; slapen; rui)

3. gevorderden

Vijf lezingen en een bustocht, om de soortenkennis aan te scherpen (drie lezingen over moeilijke soorten, één over sporen: veren, prenten, poep, en een quizz: serie dia's van raadselvogels, silhouetten, zoekplaatjes; bustocht naar bijvoorbeeld Flevoland)

4. ervarenen

Werkgroep onder strakke begeleiding (lezing vooraf, voorbeeldexcursie, twee tussentijdse besprekingen en een nabespreking), die een jaarlijks wisselend onderzoek aanpakt, bijvoorbeeld naar het broedend voorkomen van een soort of in een gebied; naar de trek van een soort of in een gebied; naar het gedrag van een soort in de loop van de dag en de nacht; naar het verloop van een kolonie tijdens het broedseizoen.

5. doorgewinterden

studieclub die onder wisselende leiding van een der deelnemers enkele klassieken leest en bespreekt, bijvoorbeeld Lack, Stresemann, Bezzel, Hartshorne.

Dit programma is niet kinderachtig, eist degelijke uitwerking en ervaren leiders. Lesmateriaal, excursies en honoraria kosten duizenden guldens, maar die komen er wel met het lesgeld uit.

Plaatsbepaling van onze VWG

Onze VWG is een streekgebonden club. Voor bijna alle leden betekent zij op de eerste plaats een ondersteuning, in welke vorm dan ook, van een hobby: vogeltjes kijken. Men is lid van de club om dat beter te kunnen doen dan alleen. Je kunt van elkaar leren, je kunt gegevens uitwisselen of toetsen, afspraken maken over onderzoek enzovoort. De gezamenlijke bekendheid met de streek maakt samenwerking e.d. gemakkelijker en meer vruchtbaar. Voor een aantal leden verschafft de VWG de mogelijkheid, of een extra mogelijkheid, om zich te onderscheiden. Ten opzichte van de 'hele maatschappij' is dat niet meer zo goed mogelijk. Niet alleen zijn de bleekneuzen die door een kijkertje naar een vogeltje turen een te bekend verschijnsel geworden, maar ook heeft het vogelgebeuren een bescheiden, maar hechte plaats verworven in het huis-aan-huisblad en in het parlement. Ten opzichte van elkaar echter wordt de onderscheidingsdrang uitbundig uitgeleefd, zowel tussen vogelaars onderling als tussen clubs. De argumenten voor superioriteit worden in tegen-gestelde richtingen gezocht. Enerzijds in de hulpmiddelen van het professionalisme (geen aftands kijkertje meer, maar een Zeiss van f1500,-; of niet zomaar kijken, maar een archief aanleggen - en dan niet zomaar een archief, maar eentje in de computer), anderzijds in het afwijzen van hulpmiddelen (een beetje vogelaar neemt Peterson niet mee. Straks neemt een beetje vogelaar ook geen kijker mee).

Een VWG als de onze heeft in beginsel aan zichzelf genoeg. Zij kan naar buiten treden, maar hoeft dat niet. Gegevens kunnen uitgewisseld worden met andere verenigingen, kunnen worden ingezet bij politieke debatten (bijvoorbeeld over ganzejacht of ontgrondingen), of met allerlei oogmerken verbeeld worden in tentoonstellingen, verwerkt worden in lessenspakketten of meegedeeld in lezingen. Een VWG kan onderzoek doen voor anderen, bijvoorbeeld draadslachtoffers tellen ten behoeve van het beleid van een electriciteitsmaatschappij. Zij kan eigen gebied verwerven of natuurbeschermers met geld en onderzoek steunen. Zulke bezigheden hebben heel verschillende gevolgen. Ze kunnen leiden tot kennisvermeerdering, tot vermeerdering, maar ook tot vermindering van aandacht voor het eigen werkgebied, tot morele tevredenheid, tot maatschappelijke onvrede. Ze kunnen werkplezier verschaffen (sternenvlotjes bouw je niet alleen voor de vogels, maar ook voor de lol). Ze kunnen echter ook het hobbyistisch karakter van de VWG ondermijnen.

De (schijn)professionalisering enerzijds, die door kijkers, toeters en bellen en verre reizen, en ook door nauwkeurig bijgehouden archieven wordt ondersteund, en anderzijds de toegenomen mondigheid in de maatschappij (dus ook van vogelaars) hebben de geldingsdrang verscherpt. In allerlei avifauna's, zoals Vogels van de Ooypolder, wordt deze gekanaliseerd. Maar slechts tijdelijk.

Het SOVON is een club, die de huidige vogelaars een blijvende en graag aanvaarde legitimatie biedt. Het suggereert een maatschappelijk gericht professionalisme en heeft als sterkste troef, dat de bijdragers kunnen blijven doen wat ze al deden: tellen. Gewoon: tellen, harde feiten. Het SOVON zelf heeft het geloof daarin bevestigd tot een betonnen stelling waarachter de vogelaars zich zinvol wanen. Zeker, de gegevens die door de duizenden gelovigen worden aangedragen, kunnen door de tovenaars achter hun telraampje worden samengesteld tot spreuken die interessant zijn en maatschappelijk relevant zijn.; en tot wijsheden van de koude grond die op computerpapier heel anders ogen en aldus sommigen gelukkig maken. Maar de diensten die aan het SOVON in alles overheersende mate worden verleend, ondermijnen de VWG.

Onze VWG bestaat nauwelijks. Zij is een hobbyclub die een bestaan leidt als talloze andere: tweehonderd slapende leden die met hun contributies de club beademden, en vijftig actieve jongens (zelden meisjes), voor wie het hoogste goed is vermeld te worden in de waarnemingenrubriek, het hoogste beter een artikel in de Mourik en het hoogste best een vermelding van dat artikel in Limosa. Het dichten van de kloof tussen deze twee groepen leden stelt aanzienlijke eisen en heeft belangrijke gevolgen. Nodig daarvoor is, dat de slapende leden zich roeren en die moeten daartoe worden uitgedaagd of verlost door de jaarlijks zielloos gekozen besturen. Op allerlei manieren (waarom bijvoorbeeld geen vogelcursus voor begonnenen?) is het mogelijk het kennisniveau, en ook het plezier, van een groot aantal leden te verhogen. Indien dat gebeurt, wordt de samenhang van de VWG versterkt en krijgt de club een duidelijker eigen karakter; streekgebonden bezigheden worden uitgebreid en verrijkt; en het overwicht van de fanatiekelingen lost op in de betrokkenheid van een groter aantal leden.

De Nederlandse ornithologie staat op een vergelijkenderwijs hoog peil. Dit hoge peil wordt gehandhaafd en versterkt dank zij regionale en plaatselijke verenigingen van vogelaars. Ongetwijfeld zijn er onafhankelijke die tot schitterende studies komen, maar zowel als broedplaats van talent, alsook ter versterking van de maatschappelijke plaats van de vogelkunde zijn deze verenigingen noodzakelijk. Het SOVON is in beginsel een prachtige uiting van het ornithologische peil, maar de mate waarin daaraan diensten worden verleend berooft de VWG van de zelfstandigheid en (mogelijke) levendigheid, die leden aanspoort en verlost beginners een kans geeft.

De zelfstandigheid van onze VWG en alle andere zou worden ondersteund, wanneer er een overkoepelende organisatie was, een markt, een treffpunt waar gegevens uitgewisseld kunnen worden. Het SOVON is hiervoor ongeschikt; het Vogeljaar, in aangepaste vorm, zou deze functie wel kunnen vervullen. Maar, met of zonder overkoepelende organisatie, van het hoogste belang is het plezier in vogeltjes kijken. Dit plezier wordt op het ogenblik niet vergroot voor onze slapende leden en wordt door onze fanatici ingeruild voor 'professionalisme' - zeg maar: belangrijk doen. Maar er is nou eenmaal niets belangrijker. Wie dat niet beseft zal nooit iets zinvol bijdragen aan de vogelkunde.

pieter-paul van laake

NAJAARSTREKTELLINGEN OP HET NEDERRIJK

najaar 1987

In het najaar van 1987 werd er voor het derde achtereenvolgende jaar naar de herfsttrek der vogels vanaf het Nederrijk gekeken.

Eigenlijk zijn de tellingen nog in het voorjaar begonnen. De telpost werd voor het eerst bemand op 23 juni. Er is zo vroeg begonnen om ook de trek van de steltlopers en vooral ook een soort als de Gierzwaluw maar vooral niet te missen. De waargenomen trek in juni had vooral betrekking op wat meeuwen, Kieviten, Gierzwaluwen en vooral (29-6) de Spreeuw. De steltlopers vlogen met name 's avonds op trek, zodat er in de periode juni-augustus hoofdzakelijk in de avonduren geteld is.

In de eerste weken van juli werd er niet geteld, omdat ik in deze periode op vakantie was en er geen vervanging aanwezig kon zijn. Op de eerste telling in juli (21-7) passeerden de laatste Kieviten. De rui wordt dan ingezet, waardoor het gat in het trekverloop verklaard kan worden.

In deze periode werd er ook trek van andere steltlopers waargenomen. Er werden af en toe soorten als Regenwulp, Scholiekster en Goudplevier waargenomen. Op 2-8 passeerde maar liefst een groep van 225 Goudplevieren. Op de laatste avondtelling passeerde nog een groep van 19 Watersnippen. De trek van de Boerenzwaluw kwam in deze periode goed op gang. De telling van 21-7 leverde het hoogste aantal Gierzwaluwen en op 6-8 vloog het laatste exemplaar alweer langs. De telling van 31-8 liet de eerste tekenen van de roofvogeltrek zien.

LE

De maand september kenmerkte zich vooral door de sterke trek van de zwaluwen, vooral de Boerenzwaluw. De trek kwam nu goed op gang. Op 14-9 werden er in 1½ uur maar liefst 432 Boeren-, 105 Huis- en 2 Geveerzwaluwen waargenomen. De nadruk lag duidelijk op bovengenoemde zwaluwen, en verder piepers en kwikstaarten (in september passeerden alle Gele Kwikstaarten).

Oktober was de maand met veruit de meeste trek. Dit jaar was het snoepje van de oktobertrek de massale Vinkentrek op de tiende en de zeventiende. In de zeven uren die deze twee tellingen omvatten werden er 4665 Vinken geteld. Verder werden beide tellingen gekenmerkt door massale trek van Veldleeuwerik, Graspieper en Witte Kwikstaart. Ook werd de maand oktober gekarakteriseerd door het verschijnen van enkele rariteiten. Hieronder volgt een opsomming.

1-10: 1 Roodpootvalk o, 1 Zwarte Wouw en 1 Blauwe Kiekendief ; 17-10: 1 Europese Kanarie ; 19-10: 1 Smelleken.

De maand november liet zich kenmerken door veel mist en regen waardoor er in deze maand slechts 3 keer geteld is. De telling van 14-11 liet een stroom zien van maar liefst 1155 Houtduiven. Het vreemde hieraan is dan deze vrijwel alle een oostelijke richting aanhielden. Waarschijnlijk werden deze aangetrokken door een overvloed aan voedsel in de Duitse Duffelt. De laatste telling van 1987 (28-11) werd opgefleurd door het

verschijnen van de eerste ganzen.

Dit alles bijelkaar was een kort verslagje van alles wat er in het najaar 1987 op het Nederrijck gebeurd is. Hieronder volgt nog een tabel met de totale aantal per najaar van 1985, 1986 en 1987. Met dank aan Bart Veer, Johan Bekhuis, Fred Hustings, Michiel v.d. Weide en Menno Hornman voor hun medewerking.

Leon Engels
Schubertstraat 12
Groesbeek

Totale aantallen per soort per najaar vanaf 1985

	1985	1986	1987
Aalscholver	8	20	131
Blauwe Reiger	-	3	10
Knobbelzwaan	-	-	1
Grauwe Gans	98	2	10
Kolgans	-	-	3
Rietgans	-	-	68
Wilde Eend	2	-	19
Pijlstaart	-	-	13
Slobeend	-	-	1
Zwarte Wouw	-	-	1
Sperwer	9	14	34
Havik	3	5	3
Buizerd	51	59	51
Ruigpootbuizerd	-	2	-
Wespendief	2	6	4
Bruine Kiekendief	1	1	-
Blauwe Kiekendief	-	1	1
Slechtvalk	-	1	-
Boomvalk	1	4	3
Torenvalk	1	2	3
Roodpootvalk	-	-	1
Smelleken	-	-	12
Scholekster	-	-	227
Goudplevier	-	2	934
Kievit	303	681	-
Zwarte Ruiter	-	1	-
Witgatje	-	1	-
Wulp	16	306	48
Regenwulp	-	4	7
Grutto	-	1	-
Watersnip	-	2	19
Kleine Mantelmeeuw	-	-	2
Zilvermeeuw	-	-	59
Stormmeeuw	-	5	-
Kokmeeuw	-	-	67
Zwarte Stern	1	-	-
Holenduif	21	21	39
Houtduif	137	672	1599
Turkse Tortel	49	38	2
Tortelduif	1	27	8
Koekoek	-	2	-

	1985	1986	1987
Gierzwaluw	-	6	173
Grote Bonte Specht	-	4	3
Boomleeuwerik	3	13	2
Veldleeuwerik	112	204	1625
Boerenzwaluw	362	735	1386
Oeverzwaluw	-	31	8
Huiszwaluw	152	393	346
Boompieper	46	18	21
Graspieper	274	199	1192
Waterpieper	1	5	8
Witte Kwikstaart	66	98	635
Gele Kwikstaart	11	26	59
Grote Gele Kwikstaart	-	1	1
Heggemus	-	9	33
Goudhaantje	-	3	2
Gekraagde Roodstaart	-	2	-
Merel	3	32	35
Kramsvogel	3	272	23
Koperwiek	50	417	87
Zanglijster	25	54	15
Grote Lijster	93	182	288
Staatmees	-	21	-
Zwarte Mees	3	-	-
Koolmees	5	41	23
Pimpelmees	2	35	1
Boomkruiper	-	1	-
Geelgors	11	35	19
Rietgors	6	11	83
Keep	60	88	1276
Vink	842	1233	5593
Ortolaan	-	-	1
Putter	6	1	19
Sijs	15	15	29
Groenling	11	16	28
Goudvink	-	1	2
Appelvink	1	-	1
Europese Kanarie	-	-	1
Barmsijs	-	82	7
Kneu	168	125	246
Frater	7	-	-
Kruisbek	-	1	-
Ringmus	18	115	280
Huismus	-	-	1
Spreeuw	2613	3262	2060
Ekster	-	2	-
Roek	23	3	100
Zwarte Kraai	12	24	-
Kauw	134	191	71
	5842	9775	19161

KAMP NAAR AMELAND 1988

Het jaarlijkse voorjaarskamp, bijna traditioneel naar Ameland, vond dit jaar plaats met Pasen, van 1 t/m 4 april. De door het KNMI beloofde droge dagen kwamen er inderdaad en het werd zowaar nog 14 C. Door dit zachte voorjaarsweer genoten de kampdeelnemers, die op Goede Vrijdag druppelsgewijs op het eiland aankwamen, van een prachtige tocht over de Waddenzee. Michiel en Jan waren 's morgens vroeg al om 4 uur uit Groesbeek vertrokken om Misja en Raimond op te pikken. Zij hadden al een dag met vogelen (met o.a. Lepelaar en Ruigpoot-buizerd) achter de rug, toen de laatste VWG-ers arriveerden. Een ander groepje had tijdens een korte wandeling nog een Rode Wouw gezien. René had zich toen al verdienstelijk gemaakt met aardappelschillen voor 15 personen (11 ♂♂, 2 ♀♀ en 2 juv.).

De eerste vroege ochtend ging letterlijk en figuurlijk de mist in, hetgeen de vroege zee-trektellers deed besluiten zich maar een keer om te draaien. Gelukkig trok de nevel snel op gingen verschillende groepjes naar de gebieden die de vorige dag al verkend waren. In het moerassengebied bij de Lange Duinen werden Baardmannetjes, Waterrallen en baltsende Bruine Kiekendieven gehoord of gezien. Uit de Oerduinen kwamen waarnemingen van Velduil en Blauwe Kiekendieven (3 ♂♂ en ontelbare ♀♀), Roodborsttapuiten en waarschijnlijk dezelfde Rode Wouw. De wadzijde leverde naast o.a. Sneeuwgorzen de jaarlijks met de Rotganzen terugkerende Roodhalsgans, die door de ene groep wat dichterbij werd gezien dan de andere.

Tijdens het eten dat door Lissette en Dio alle dagen werd verzorgd (driewerf hulde !) werden de verschillende ervaringen uitgewisseld. 's Avonds luisterde de ene helft ekskursiegangers naar Ransuilen in het Buurderbos en een rondbaltsende Houtsnip in het Nesserbos. In het plaatselijk café hoorde de ander helft het gerinkel van glazen.

Ook de volgende ochtend weer mist vanwege een heldere nacht. Na een paasontbijt met door Ruud en Tom beschilderde eieren, werd het zicht voldoende om te vogelen. Toch hoorden Menno en Raimond op het strand nog een misthoorn. Deze bleek van het merk Botarus stellaris en droeg zo ver, dat deze van wel 1,5 kilometer vandaan vanuit het moeras over de Lange Duinen heenklonk.

De mist in de vroege ochtend is een nadeel als het kamp zo vroeg in het voorjaar gepland wordt. Een voordeel is het fenologiekarakter van zo'n kamp. Er werden naast de genoemde Sneeuwgorzen nog Brilduikers, een laatste Kolgans, 2 Ruigpootbuiszenden (die in het Kooibos bij het huisje slapen), een Bonte Kraai, vele Smienten, Sijsjes en Kepen waargenomen. Tegelijkertijd werd er met succes jacht gemaakt op de eerste Fitis, Tapuit, Zwarte Roodstaart, Zwartkop en Boerenzwaluw. Zelfs werd er een Oeverzwaluw en een Strandplevier waargenomen. Ook werden er doortrekkers gezien zoals 3 maal een Beflijster, een Zwarte Ruit, een tiental Drieteenstrandlopers, honderden Goudplevieren en tienduizenden Bonte Strandlopers. Een door Leon waargenomen Kraanvogel werd bij de categorie "onbevestigde waarnemingen" geschreven.

Verder bleek dat een buitenlandse mogendheid de gangen van de Nijmeegse VWG-ers naagaat; lopend over het strand zagen Max en Collin om de zoveel meter een Grijs Zeehond (zo dachten zij) met zijn snoetje bovenkomen, die hen nieuwsgierig volgde. Die dag werden er ook Reeën waargenomen. De avondkursionie werd vanwege de een koude noordoosten wind , die langzaam was komen opzetten, naar het cafe in Buren verplaatst.

2e Paasdag was alweer de dag van vertrek. Er resteerde nog slechts een halve ekskursiedag. Er werden toch nog leuke dingen gezien: toen het Nesserbos werd uitgepluisd leverde dat 2 Vuurgouhaantjes, een clubje Sijsjes en Barmsijsjes op. Ook werd er een in de buurt logerende Russische Kauw waargenomen. Er was een schrale wind op komen zetten, die nu nog harder leek te blazen. Dit maakte het afscheid van Ameland er niet moeilijker op

Ruud en Tom die nog schoolvakantie hadden bleven (met pa en ma) nog wat langer op Ameland. Tijdens deze verlenging zagen zij 2 lammetjes geboren worden op de boerderij waar de VWG ieder jaar te gast is. Ook Henry wachtte een verassing: zij werd verblijd met een nieuwe soort. Op het weilje tussen de slaapschuur en de eendenkool trippelde een Rouwkwikstaart.

Om de namen van alle kampdeelnemers te completeren: uw verslaggever ter plaatse was

Rob

Voor de liefhebbers volgt hieronder een soortenlijst van de soorten die op "Ameland 88" gezien zijn. Ik heb er geen aantallen bij gezet want die zijn van de ene soort wel opgeschreven, en van de ander weer niet zodat zo'n lijst onvolledig zou worden. In deze lijst heb ik ook de dood gevonden soorten erbij gezet (aangegeven met +)

1. Parelduiker	41. Scholekster	81. Heggemus
2. Fuut	42. Kluut	82. Tijftjaf
3. Dodaars	43. Bontbekplevier	83. Fitis
4. Noordse Stormvogel (+)	44. Kleine Plevier	84. Vuurgouhaantje
5. Jan Van Gent	45. Strandplevier	85. Roodborsttapuit
6. Aalscholver	46. Goudplevier	86. Tapuit
7. Blauwe Reiger	47. Zilverplevier	87. Zwarte Roodstaart
8. Roerdomp	48. Kievit	88. Roodborst
9. Lepelaar	49. Bonte Strandloper	89. Merel
10. Grauwe Gans	50. Kanoetstrandloper	90. Kramsvogel
11. Kolgans	51. Drieteenstrandloper	91. Koperwiek
12. Rotgans	52. Tureluur	92. Zanglijster
13. Roodhalsgans	53. Zwarte Ruit	93. Grote Lijster
14. Bergeend	54. Kempmaan	94. Baardmannetje
15. Wilde Eend	55. Wulp	95. Koolmees
16. Krakeend	56. Grutto	96. Pimpelmees
17. Smient	57. Rosse Grutto	97. Winterkoning
18. Wintertaling	58. Houtsnip	98. Rietgors
19. Pijlstaart	59. Watersnip	99. Sneeuwgorz
20. Slobeend	60. Kokmeeuw	100. Keep
21. Kuifeend	61. Dwergmeeuw	101. Vink
22. Toppereend	62. Zilvermeeuw	102. Groenling
23. Tafeleend	63. Kleine Mantelmeeuw	103. Sijs
24. Eideeend	64. Grote Mantelmeeuw	104. Barmsijs
25. Zwarte Zeeeeend	65. Stormmeeuw	105. Kneu
26. Middelste Zaagbek	66. Grote Stern	106. Ringmus
27. Rode Wouw	67. Alk (+)	107. Huismus
28. Sperwer	68. Zeekoet (+)	108. Spreeuw
29. Buizerd	69. Holenduif	109. Vlaamse Gaai
30. Ruigpootbuizerd	70. Houtduif	110. Ekster
31. Bruine Kiekendief	71. Turkse Tortel	111. Zwarte Kraai
32. Blauwe Kiekendief	72. Ransuil	112. Bonte Kraai
33. Smelleken	73. Velduil	113. Kauw
34. Torenvalk	74. Grote Bonte Specht	114. Beflijster
35. Patrijs	75. Veldleeuwerik	115. Steenloper
36. Fazant	76. Boerenzwaluw	
37. Kraanvogel	77. Oeverzwaluw	
38. Waterral	78. Graspieper	
39. Waterhoen	79. Oeverpieper	
40. Meerkoet	80. Witte Kwikstaart	

Menno

De Kraanvogel-grus grus- in het Rijk van Nijmegen e.o. 1976 tm. 1986

1. Inleiding

Ieder jaar worden er Kraanvogels waargenomen in het Rijk van Nijmegen e.o. Het aantal doortrekkers hangt sterk af van de heersende windrichting in de trekperiode. Naast deze doortrekkers zijn er ook Kraanvogels die hier pleisteren. Een bekende plaats is het landgoed de Hamert, maar ook op andere plaatsen worden regelmatig Kraanvogels aan de grond gezien.

Dit artikel geeft een overzicht van de waarnemingen uit de jaren 1976-1986 die zich in het archief van de V.W.G. Rijk van Nijmegen e.o. bevinden (in totaal 147). Het is belangrijk op te merken dat er vele waarnemingen zijn waarbij het aantal exemplaren onbekend is, deze zijn toch nog zoveel mogelijk verwerkt.

2. Verspreiding in Europa

Het broedgebied van de Kraanvogel omvat Finland, Zweden, Oost- en Midden-Noorwegen, Midden- en Noord-Rusland tot de 65°NB, Noord-Polen en Noord-Duitsland. In de Balkanlanden zijn enige geïsoleerde broedplaatsen.

In het najaar verzamelen zich grote groepen Kraanvogels in Oost-Duitsland. Deze groepen trekken na de eerste zware vorst inval weg naar het zuidwesten. Een smalle trekbaan leidt de Kraanvogels naar de overwinteringsgebieden (zie kaart 1.) Nederland ligt aan de rand van de trekbaan zodat de trek zich beperkt tot het oosten en het zuiden van ons land.

De tijd, de omvang en het tempo van de doortrek worden sterk beïnvloedt door de mogelijkheid tot pleisteren, de routekeuze en de weerssituatie. De herfsttrek in Nederland vindt plaats van half september tot in december; de voorjaarstrek van februari tot in april. De Kraanvogel trekt overdag en s' nachts door, maar de piek ligt in de late namiddag. (Glutz von Blotzheim, 1973)

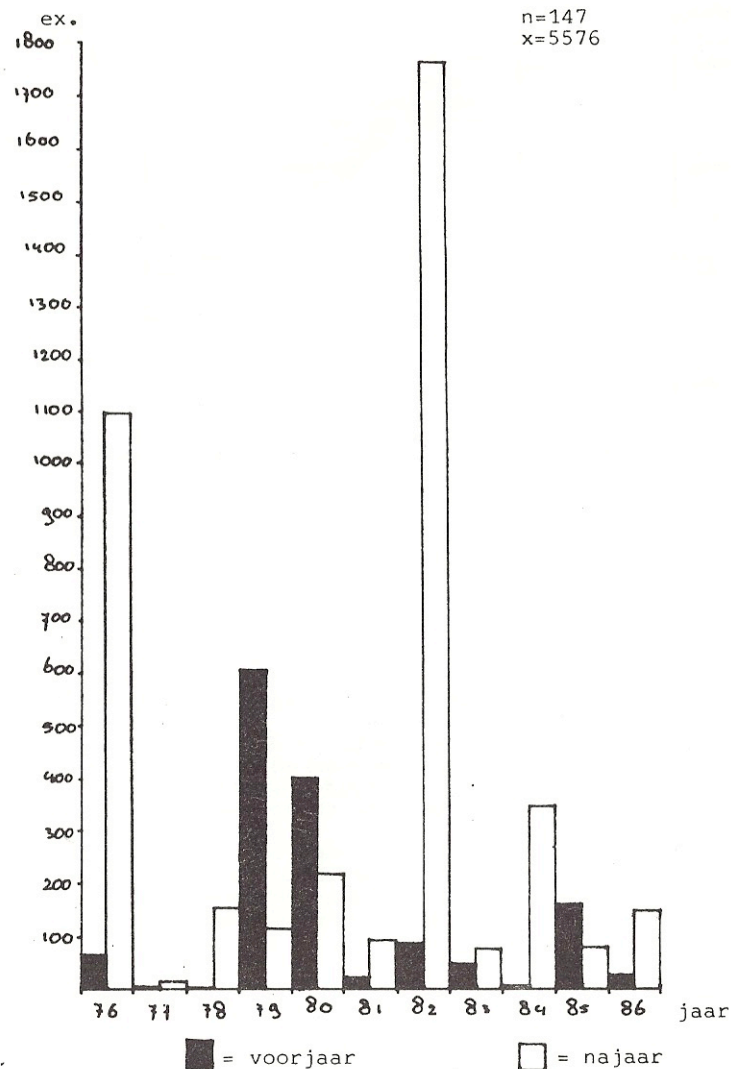

Kaart 1. Trekbanen met de overwinteringsgebieden.

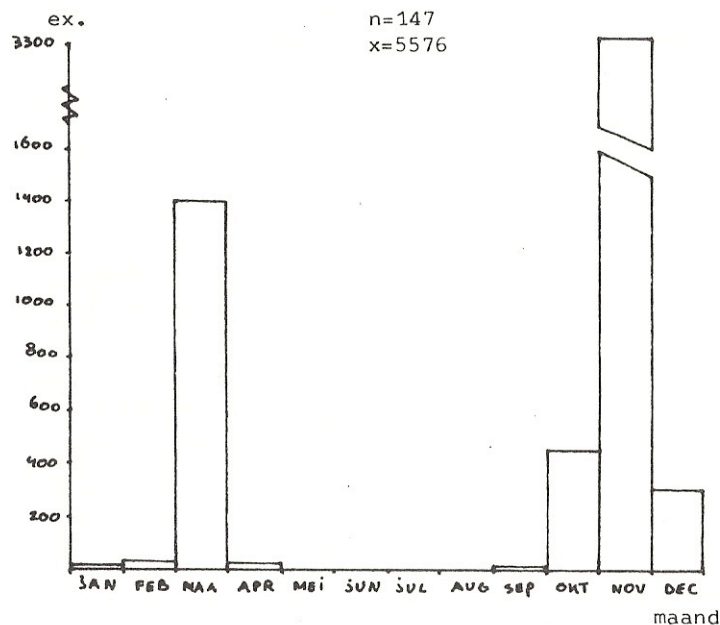
3. Algemeen verloop van de doortrek in het Rijk van Nijmegen e.o.

In de periode van 1976-1986 zijn er elk voor- en najaar trek-

kende Kraanvogels waargenomen. Figuur 1 geeft een overzicht van de doortrek. Het aantal doortrekkers schommelt tussen de 20 en 1855 exemplaren per jaar. In het najaar van 1976 (1101 ex.) en het najaar van 1982 (1764 ex.) was er duidelijk sprake van een zeer sterke doortrek. Dit werd veroorzaakt door een oostelijke tot zuidoostelijke harde wind, gepaard gaande met slecht weer

Figuur 1. Doortrek in het Rijk van Nijmegen e.o. van 1976 tm. 1986.

Figuur 2. Aantal doortrekkende Kraanvogels per maand. (1976-1986)

in Duitsland en Scandinavië (Wessels 1978, Marquenie 1982).

Meestal is de trek in het voorjaar minder sterk dan in het najaar. De trekbaan ligt dan namenlijk oostenlijker, waardoor de Kraanvogels ons land niet aandoen (Glutz von Blotzheim 1973). In het voorjaar van 1979 en 1980 was er echter meer trek in het Rijk van Nijmegen e.o. dan in het najaar.

De voorjaarstrek in het Rijk van Nijmegen e.o. concentreerd zich in de maand maart en daarnaast zijn er enkele doortrekkers in januari, februari en april (zie figuur 2). De Kraanvogels vliegen dan in groepen van gemiddeld 40 exemplaren in noord tot noordoostelijke richting.

De najaarstrek speelt zich af in de maanden oktober, november en december. De Kraanvogelsvliegen in een zuid tot zuidoostelijke richting om de overwinteringsgebieden te bereiken. De groepen waarin ze vliegen zijn gemiddeld 50 exemplaren groot, 10 exemplaren meer dan in het voorjaar.

3.1 Doortrek 1976

Het voorjaar leverde maar twee waarnemingen op. Eén op 6 maart en één op 19 april. In totaal werden er 67 ex. gezien. In het najaar was er sprake van een zeer massale doortrek. Er werden minimaal 1101 ex. waargenomen. De trek was geconcentreerd in eind oktober (5 wrn.) en op 14 november (13 wrn.). In heel zuid en oost Nederland werd op deze dag massale trek

waargenomen (Wessels 1978). Er zijn enkele grote groepen gezien zoals een van 300 exemplaren. De laatste Kraanvogels werden gehoord boven Dukenburg, in de nacht van 16 november.

3.2 Doortrek 1977

Dit jaar was er weinig trek. Eén waarneming in maart van 6 ex. In Limburg werden daar in tegen relatief veel Kraanvogels waargenomen (Vergoossen 1979). De schaarse trek in het najaar speelde zich af in oktober. Ten noorden van de Waal zijn er echter ook nog enkele waarnemingen in november gedaan (Wessels 1978). In Limburg verliep de doortrek in drie fasen; de derde week van oktober, de laatste week van november en de tweede week van december. Het Rijk van Nijmegen e.o. heeft dus de twee laatste periodes gemist. Het grootste aantal Kraanvogels passeerde Limburg eind november (Vergoossen 1979).

3.3 Doortrek 1978

De enige voorjaarswaarneming van dit jaar werd gedaan op 23 februari en betrof drie exemplaren. De najaarstrek beperkte zich tot november. Begin november 7 exemplaren en eind november 148 exemplaren. Dit beeld komt overeen met Limburg. Evenals benoorden de Waal (Vergoossen 1979, Wessels 1983) was de trek het sterkst eind november.

3.4 Doortrek 1979

In tegenstelling tot de meeste jaren werd er dit jaar meer trek in het voorjaar (613 ex.) dan in het najaar (117 ex.) waargenomen. In Limburg en benoorden de Waal was dit niet het geval. (Vergoossen 1980, Wessels 1983) De voorjaarstrek speelde zich geheel af in het midden van maart. De najaarstrek was geconcentreerd op 23 oktober. De laatste Kraanvogel werd begin november bij Gassel gezien.

3.5 Doortrek 1980

Evenals in 1979 was de voorjaarstrek sterker. Er werden in totaal 405 exemplaren waargenomen, dus weer vrij massale trek. Ook in de rest van Nederland was dit het geval. De meeste voorjaarswaarnemingen werden gedaan rond 22/23 maart. De najaarstrek was mager (222 ex.) en concentreerde zich op 7 november. Ook benoorden de Waal was er weinig trek gezien (Wessels 1983). Dit interstelling tot Limburg waar een redelijk sterke doortrek plaats vond (Vergoossen 1981). Op 9 november werden in het Rijk van Nijmegen e.o. de laatste exemplaren gezien.

3.6 Doortrek 1981

In het voor- en najaar is zeer weinig trek waargenomen, 24 resp. 97 exemplaren. De laatste waarneming dit jaar werd verricht op 13 december en betrof drie exemplaren die boven de Groenlanden vlogen.

3.7 Doortrek 1982

Het was weer een rustig voorjaar met in totaal 91 doortrekkende Kraanvogels. De trek vond plaats in januari (1 wrn.), februari (1 wrn.), maart (5 wrn.) en in april (2 wrn.). Het najaar was zeer spectaculair. Er werd een record aantal Kraanvogels gezien, in het Rijk van Nijmegen e.o. 1764 ex. en de schatting voor heel Nederland was 25000 ex. (Sovon 1987). Benoorden de Waal was de topdag 5 november (Wessels 1983), terwijl in het zuiden 6 november

de topdag was (Marteijn et al. 1984). In het Rijk van Nijmegen e.o. lag de top ook op 6 november (1270 ex.). Daarnaast werden er ook op de omliggende dagen vele waarnemingen gedaan. Begin december was er weer een kleine opleving van de trek, maar hiervan was in het Rijk van Nijmegen e.o. weinig te merken (namenlijk maar 1 wrn.).

3.8 Doortrek 1983

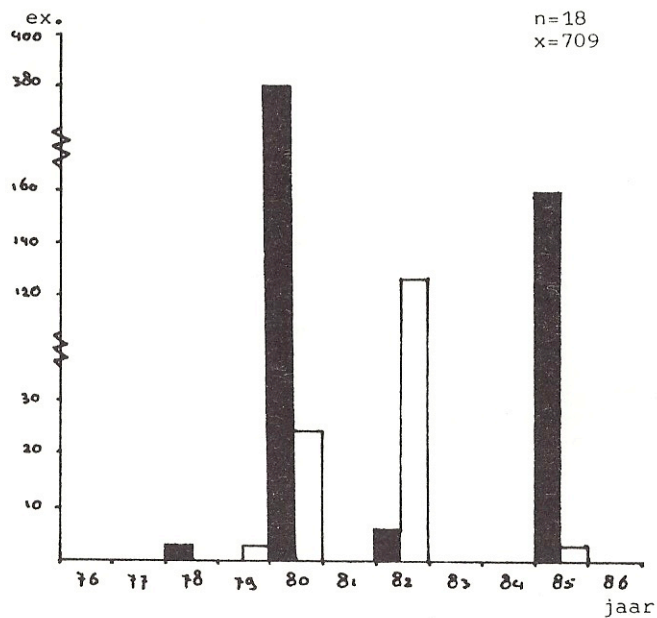
In het voor- en najaar zijn allebei 4 waarnemingen gedaan. De aantallen, voorjaar 49 ex. en najaar 78 ex., laten zien dat er maar weinig trek was. Op 10 november vlogen de laatste Kraanvogels over Heumensoord.

3.9 Doortrek 1984

De enige waarneming (9 ex.) werd gedaan in maart. De najaarswaarnemingen werden gedaan in november en één op 15 december. Deze laatste waarneming betrof een groep van 70 Kraanvogels die eerst bij Oeffelt en later boven Boxmeer werd gezien. In totaal vlogen er 345 Kraanvogels over.

3.10 Doortrek 1985

Ook dit voorjaar was er maar een waarneming. Op 23 maart werd een groep van 160 exemplaren gezien. Uit het najaar zijn 8 waarnemingen bekend, waarvan de helft met onbekend aantal. In november vloog het grootste deel van de 82 Kraanvogels over.

Figuur 3. Aantal pleisterende Kraanvogels per jaar in het Rijk van Nijmegen e.o.

3.11 Doortrek 1986

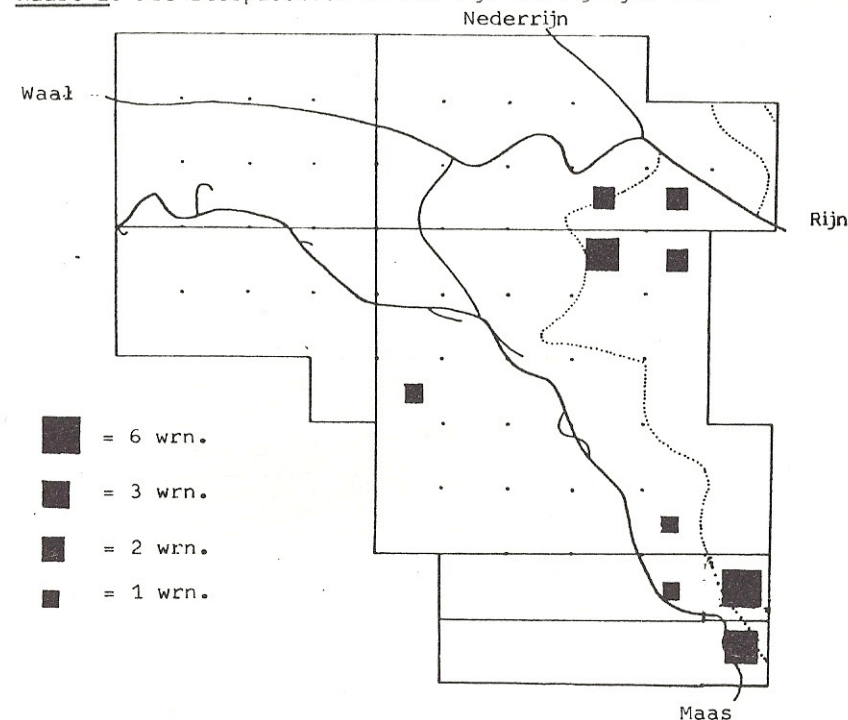
In de maand maart is de enige groep (30 ex.) van het voorjaar waargenomen. De schaarse trek in het najaar (151 ex.) begon zeer laat. Alle zes de waarnemingen komen uit begin december. De laatste groep Kraanvogels werd gezien op 16 december boven de Stoof bij Grave.

4. Pleisterplaatsen in het Rijk van Nijmegen e.o.

Vroeger hebben Kraanvogels regelmatig gepleisterd in de Duffelt en in het Koningsven bij Milsbeek. Deze rustplaatsen zijn echter als gevolg van ontwatering, ontsluiting en kanalisering grotendeels verloren gegaan (v.d. Bergh et al 1986). Tegenwoordig worden er nog Kraanvogels aan de grond gezien op de Bergerheide, Wells Meer, de Duffelt en de Hamert. Eenmalige waarnemingen komen uit de Ooypolder en het Land van Cuyk, zie kaart 2. De pleisterplaatsen zijn veelal uitgestrekt en hebben een korte vegetatie, zoals akkers en heide.

Het aantal pleisteraars is in het voorjaar het grootst, als gevolg van de langere doortrekperiode (Vergoossen 1981). In het Rijk van Nijmegen e.o. pleisterde 12% van de doortrekkers, berekend over de jaren 1976 tm. 1986. Niet ieder jaar worden er Kraanvogels aan de grond gezien. Het aantal pleisteraars in Limburg bedraagt jaarlijks ongeveer 10 % van het doortrekkerstotaal (Gänzevles et

Kaart 2. Pleisterplaatsen in het Rijk van Nijmegen e.o.

al. 1985).

Het voorjaar van 1980 en het najaar van 1982 waren allebei periodes met massale doortrek en het blijkt dat er dan evenredig meer pleisteraars zijn, zie figuur 3. In het najaar van 1976 zijn er echter ondanks massale trek geen Kraanvogels aan de grond gezien. Er zijn maar drie groepen gezien van meer dan 100 ex.: 128 ex. op de Bergerheide, ± 100 ex. Helenaveen en 160 ex. bij Wells Meer. Het overgrote deel van de andere waarnemingen betreft groepen van minder dan 10 ex. De gemiddelde groeps grootte is 35 exemplaren.

De vroegste pleisteraar werd gezien op 1 januari 1982, in de buurt van Mehr-Duffelt. Deze Kraanvogel miste 2 vleugelpennen. De laatste waarneming betreft drie Kraanvogels in de Ooypolder. Dit drietal verbleef hier van 1 t/m. 4 december 1985 en foeraerde in de Erlecomse waard en langs het Meertje.

5. Dankwoord

Hierbij wil ik Peter Brouwer bedanken voor de waarnemingen uit het archief. Ook dank ik Johan Thissen en Dik Heg voor literatuur gegevens.

6. Literatuurlijst

- Bergh, L.M.J. van den et al. 1986. Die Vögel der Düffel im Kreise Kleve. Düsseldorf p. 64-65
- Ganzevles, W. 1985. Vogels in Limburg. Maastricht p. 192-193
- Blotzheim, G. von et al. 1973. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. band 5. Frankfurt am Main p. 567-606
- Marquenie, J.G.M. 1982. Kraanvogels op Voorne en Goeree. Het Vogeljaar 30(6):328-330
- Marteijn, E.C.L. et al. 1984. Massale doortrek van Kraanvogels in zuidelijk Nederland gedurende najaar 1982. Het Vogeljaar 32(5):245
- Sovon 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels. Almelo p.202-203
- Vergoossen, W.G. 1980. Kraanvogeltrek over Limburg 1979. In Vogelvlucht 3(3):101-104
- Vergoossen, W.G. 1981. Kraanvogeltrek over Limburg 1980. In Vogelvlucht 4(3): 97-104
- Vergoossen, W.G. 1979. Kraanvogeltrek over Limburg 1977-78. In Vogelvlucht 2(4): 3-15
- Wessels, H. 1978. De trek van de Kraanvogel in de jaren 1976-77 over Nederland ten noorden van de Waal. Het Vogeljaar 26(5):229-235
- Wessels, H. 1983. De trek van de Kraanvogel in de jaren 1978-82 over Nederland ten noorden van de Waal. Het Vogeljaar 31(4):177-184

Michiel van der Weide
Schubertstraat 6
6561 EN Groesbeek
08891-71812

Studie adres:
Volkerakstraat 24
7417 TN Deventer
05700-21014

COMMENTAAR VAN DE REDACTIE

Het onderstaand artikel is door de redactie toevallig gevonden. Het handelt over Kieviten in de Ooypolder, met name wat betreft doortrek en rui. Het stuk was niet bekend aan de auteurs van "Vogels van de Ooypolder" en "Vogels van de grote rivieren". Opmerkelijk is het geringe aantal broedparen in de Ooy en het Nederlandse deel van de Duffelt: 4 in de Groenlanden, waar toen de ontgrondingen net op gang gekomen waren, en circa 10 in een eerder afgeticheld terrein. De ligging van dit laatste gebied is onduidelijk. Uit de tekst zou opgemaakt kunnen worden, dat het ligt ten zuidwesten van Kekerdom richting Duitse grens. Hier ligt echter het dorp Leuth. De aanduiding "bij Leuth" zou dan veel meer voor de hand liggen. Misschien bedoelt de auteur ten zuidoosten van Kekerdom. Dan zou het kunnen liggen bij de Botse of de Zeelandse straat. Kieviten broedden toen op onbemest land. In het westen en noorden van Nederland was hij een karakteristieke broedvogel van blauwgraslanden. Gerenommeerde ornithologen meenden in de jaren vijftig, dat door het verdwijnen van onbemeste landbouwgronden de kievit zou uitsterven. Daanje merkt echter zeer terecht op, dat de bepalende factor veeleer de dichtheid van de vegetatie is. Dit is later door Klomp bevestigd. Nu broeden in de Ooypolder en het Nederlandse deel van de Duffelt ongeveer 500 kievitparen, voor een groot gedeelte op akkers.

Waarnemingen over den vroegen zomertrek en den slagpenrui van den Kievit (*Vanellus vanellus* (L.)) in de jaren 1933 en 1934

DOOR

A. DAANJE
(Met 1 grafiek)

Naar aanleiding van het artikel van E. SCHÜZ (1932) betreffende den „Frühsommerzug bei Star und Kiebitz“, heb ik in 1933 en 1934 te Nijmegen bijna uitsluitend mijn aandacht geschonken aan dezen trek van den Kievit en daarbij tevens gelet op den rui der slagpennen. Als waarnemingsgebied voor den kievitentrek had ik uitgekozen het landschap „De Ooy“, een polder, die zich in westelijke, noordelijke en gedeeltelijk ook in noordoostelijke richting uitstrekt tot de rivier de Waal en die in zuidwestelijke richting wordt afgesloten door den Nijmeegschen heuvelrug. Langs de Waal liggen, buitendijks en gedeeltelijk ook binnendijks, de weilanden en de uitgetichelde gronden van de steenfabrieken met de daarbij behorende huizen en het dorpje Ooy. Van Oost naar West loopt door het zuidelijk gedeelte van de Ooy de thans bemalen uitwatering van het Wylmermeer, een langgerekte plas, die zich uitstrekt op Duitsch grondgebied. Overigens bestaat de polder uit gras-

landen, waarvan het hooiland ten opzichte van het weiland in de meerderheid is. In het Noordoosten liggen enkele bouwlanden, die voor mijn trekwaarnemingen buiten beschouwing werden gelaten, evenals de bebouwde streken bij de steenfabrieken en bij het dorp Ooy. Auto's mogen in den polder niet komen, hetgeen de rust in het land in hooge mate bevordert.

Als broedgebied is de polder voor den Kievit van zeer weinig beteekenis. Wat EYKMAN (1932) zegt over het broeden van den Kievit op het Dordtsche Eiland kan ik voor de oorspronkelijke, onveranderde lage landen langs de rivier bij Nijmegen geheel onderschrijven, nl.: „Zeer algemeen. Broedt echter in deze streken heel zeldzaam.” In den oorspronkelijken polder heb ik zelfs nooit een kievitsnest kunnen vinden en er bestaat ook geen enkele aanwijzing, dat ze er worden aange troffen. Wel broeden er enkele Kieviten op de vergraven en uitgetichelde gronden der steenfabrieken. Een dergelijk broedgebied, tevens het eenige voor de Ooy, ligt ten Westen van het dorpje van dien naam. In 1934 broedden hier 4 paren Kieviten. Deze gronden zijn samengesteld uit zand, grind en klei en zijn over het algemeen zoo diep uitgegraven, dat zij in normale tijden voor een groot gedeelte onder water staan. Smalle grindruggen steken hier en daar boven de plassen uit. De hooger gelegen gedeelten blijven zowel in natte als in droge zomers boven het waterniveau. Beslaan deze laatstgenoemde gedeelten een enigszins behoorlijke oppervlakte, dan bestaat hier een broedgelegenheid voor Kieviten, Grutto's, Kleine Plevieren en vermoedelijk ook Kemphanen. Deze gronden zijn karig met verschillende onkruiden begroeid. Menigmaal is de vegetatie zoo gering, dat men op grooten afstand met den kijker den broedenden Kievit kan zien zitten.

Een 2e broedgebied is gelegen op de steenfabriek-gronden bij Gendt aan den overkant van de Waal. Hier broedden in 1934 één of misschien twee paren Kieviten op overeenkomstig terrein. Een 3e broedterrein bevindt zich ten Zuidwesten van het dorp Kekeerdome, gelegen tusschen mijn waarnemingsterrein en de Duitsche grens. Dit is het grootste en belangrijkste gebied, waarvan ik echter niet precies kan opgeven hoeveel paren Kieviten er broeden. Waarschijnlijk waren het in 1934 ongeveer 10 paren. Dit terrein is reeds jaren geleden uitgeticheld en langzamerhand herschapen in grasland met veel onkruiden.

Uit den aard der zaak worden deze gronden niet bemest. Hetgeen WOLDA (1932, 1934a) zegt over het broeden der Kieviten op onbemeste landen en het niet broeden op bemest land, is dus ook hier van toepassing. Het is m.i. intusschen zeer de vraag, of het al of niet bemest zijn van een land de directe oorzaak is. Is de dichtheid der vegetatie voor den Kievit niet van veel meer beteekenis? Uit mijn waarnemingen is mij althans in voldoende mate gebleken, dat de Kievit zich nooit in dichte, hooge vegetatie ophoudt, maar daarentegen uitsluitend op ge-

maaide hooilanden, op kale of gedeeltelijk afgegraasde weilanden en aan onbegroeide slik- en zandoevers. In het ongemeaaide, hooge gras der hooilanden, komt nooit een Kievit, althans niet in den trektijd. Mogelijk is dit wel het geval, als ze noodgedwongen de daarin weggekropen jongen moeten beschermen of hoeden. In verband hiermede verwijs ik ook naar K. WALDECK (1933): „Van hooiland zal dan alleen gebruik gemaakt worden, wanneer het gras nog kort is. Is het gras nog lang, dan zal geen kievit er gaan broeden.” De breede lichaamsbouw van den Kievit lijkt me voor het loopen door hoog en dicht gras ook geenszins geschikt. Vergelijk hiermede eens den smallen bouw van den Kwartelkoning. Bovendien zouden de dekveeren van den Kievit daar nog sneller slijten dan nu reeds het geval is.

Zooals ik reeds zeide, is de Kievit in beide trektijden hier zeer algemeen. WOLDA (1934b) beschouwt het gebied bij Nijmegen zelfs als een der drukstbezochte van ons land. Directe trekwaarnemingen heb ik slechts betrekkelijk weinig kunnen verzamelen, in elk geval te weinig, om mij een duidelijk beeld te vormen van den „Frühsummerzug”. Dit bleek mij reeds in 1931 en 1932. Vermoedelijk is de vroege zomertrek hier veel minder sterk dan aan de kust (DROST c.s., 1934; SCHÜZ, 1932). Door mijn werkkring was ik bovendien niet in de gelegenheid, om dergelijke, tijdroovende dagelijksche waarnemingen te doen. Daarom ben ik in 1933 begonnen eenmaal in de week, zoo mogelijk elken Zaterdagmiddag, het aantal Kieviten over een gebied van ongeveer 825 H.A. te tellen. In 1934 heb ik het terrein uitgebreid tot ongeveer 900 H.A. Jammer genoeg heb ik in deze beide jaren een belangrijke periode, namelijk de maand Juni, voor mijn werk moeten missen, door het vervullen van militaire herhalingsoefeningen.

Kieviten kunnen vrij gemakkelijk worden geteld. Reeds in 1932 had het mijn aandacht getrokken, dat in de maanden Juni, Juli en Augustus in den namiddag bijna altijd dezelfde weilanden door de vogels waren bezet. In den voormiddag en 's ochtends vroeg zijn de Kieviten over alle weilanden verspreid; zij zoeken dan voedsel; troepen komen dan weinig voor. In den namiddag nemen zij dikwijls een bad en rusten overigens in dicht opeengedrongen troepen op bepaalde weilanden. Reeds spoedig, tijdens de tellingen in 1933, bleek dit verschijnsel nog duidelijker waar te nemen. Dit rusten op bepaalde weilanden en het zich verzamelen van de vogels in troepen, maakt het tellen belangrijk gemakkelijker. Voor mij persoonlijk was dit verschijnsel een voordeel, omdat ik daardoor mijn waarnemingen op mijn vrije Zaterdagmiddagen kon verrichten. Het spreekt vanzelf, dat telkenmale ook de anders niet bezette weilanden nauwkeurig werden geobserveerd. Een enkele maal kwam het voor, dat ook in den namiddag de vogels geen groepen vormden, maar over de geheele Ooy verspreid waren. De oorzaak van dit verschijnsel heb ik niet kunnen opsporen, en evenmin heb ik kunnen

1935]

89

ontdekken, waarom sommige weilanden als rustplaats de voorkeur genieten. Wel is mij gebleken, dat in droge tijden meestal de waterkanten werden opgezocht of de weilanden, die in de directe omgeving van de plassen liggen.

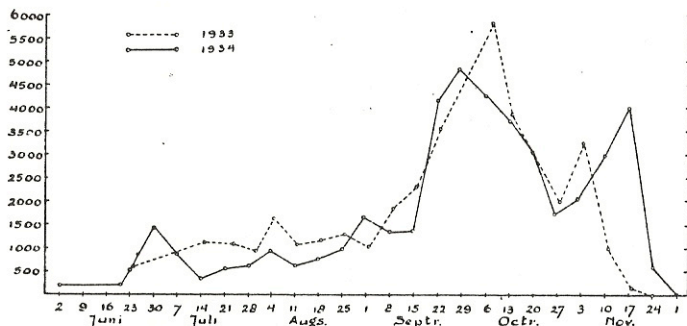
Zoolang het aantal Kieviten nog niet de 2000 overschreed, heb ik alle vogels één voor één geteld; indien echter het aantal de 2000 te boven ging werden de dieren bij 10-tallen tegelijk geteld. Het resultaat van deze inventarisatie in de jaren 1933 en 1934 geef ik hier weer in een grafische voorstelling. Achteraf beschouwd lijkt mij deze methode van waarnemen een juiste aanvulling voor de directe trekwaarnemingen der Duitschers (DROST c.s., 1934; SCHÜZ, 1932), omdat men in deze waarnemingen geen enkele opgave vindt over een eventueelen nachtelijken trek.

De vraag kan worden gesteld, hoe dergelijke grafieken over den trek gelezen moeten worden. Het belangrijkste is m.i., dat men eruit kan zien of er trek of geen trek heeft plaats gehad. Dit is het geval bij:

1. Stijgende lijn: toevoer van vogels grooter dan het aantal vertrekkers;
2. Dalende lijn: aantal vertrekkende vogels grooter dan het aantal nieuw aangekomene;
3. Horizontale lijn: a. aantal vertrekkende vogels is gelijk aan het aantal komende; b. er is in 't geheel geen trek.

De steilheid van de lijn in de grafiek geeft een gedeeltelijken kijk op de treksterkte.

Uit mijn grafische voorstelling is evenals bij de Deutsche waarnemin-

Grafische voorstelling van het aantal Kieviten, waargenomen in den Ooy polder bij Nijmegen in zomer en herfst van de jaren 1933 en 1934.

gen geen bepaalde afscheiding te vinden tusschen zomer- en herfsttrek. Beide vormen van trek gaan vrij geleidelijk in elkander over. Een be-

90

[Ardea XXIV

paalde rustperiode in Augustus valt in mijn waarnemingen niet te ontdekken. Verder zij ten aanzien van de grafiek nog opgemerkt, dat ik niet getracht heb de vroegste trekdata te noteeren.

Verleden jaar zag ik bij mijn terugkomst uit militairen dienst (24 Juni), dat de meeste Kieviten op de bovenzijde van de vleugels een witte vlek vertoonden. Spoedig daarna bemerkte ik bovendien, dat de vogels met een dergelijke witte vleugelvlek ook altijd een of meer pen- nen uit de vleugels misten. Den 29en Juni 1933 vond ik een weiland, dat bezaaid lag met veeren van Kieviten. Ik heb getracht dit stuk land even van de veeren schoon te zoeken, maar weldra bemerkte ik, dat dit een onbegonnen werk was. Later is mij gebleken, dat deze data, 24 en 29 Juni, voor den rui van den Kievit tot nu toe onbekend waren. De door mij nageslagen literatuur geeft steeds voor het begin van den rui de maand Augustus op (cf. JACKSON, 1917/1918, KIRKMAN 1932, HENNICKE-NAUMANN, 1905 en WITHERBY, 1924).

Om in deze zaak meer licht te krijgen, heb ik in 1934 stelselmatig, naast het tellen der vogels, een bepaald weiland wekelijks of vaker naar veeren geheel afgezocht. De daardoor verkregen gegevens over den rui kan ik als volgt samenvatten:

2 Juni 1934 deed ik mijn eerste eenigszins vage waarneming over het inzetten van den rui. Enkele Kieviten (uitsluitend oude vogels) misten enkele pen- nen. Jammer genoeg heb ik toen geen veeren verzameld.

6 Juni: de rui is nu duidelijk te constateeren. Verzameld werden 12 handpen- nen, 2 groote bovenvleugeldekveeren en 2 lichaamsveeren.

Daarna was ik door den militairen dienst verhinderd in de Ooy veeren te verzamelen. Ik heb mijn onderzoek evenwel op 12, 13, 16 en 18 Juni kunnen voortzetten tusschen Brummen en Doesburg en daar veeren van de vaak sterk ruiende vogels verzameld. Van 20 Juni af werden weder de veeren geraapt op het weiland in de Ooy. Einde Augustus begon de rui der oude vogels sterk te verminderen. Na dien tijd vond ik nog wel veeren van oude Kieviten, maar het aantal was zeer gering. Mogelijk duurt de rui van weinige oude vogels nog voort tot 20 November, den laatsten datum waarop ik veeren kon verzame- len. In hoofdzaak verloopt de rui van oude Kieviten dus volgens mijn waarnemingen van begin Juni tot begin September. De rui van ieder individu afzonderlijk duurt ongeveer twee maanden als men aanneemt, dat de rui der lichaamsveeren vroeger of tegelijkertijd is geëindigd met het vervangen van de laatste uitgevallen handpen. Uit Tabel I van de gevonden handpen- nen, zal dit voldoende blijken.

Uit Tabel I blijkt voorts, dat uit het systematisch verzamelen der vleugelpen- nen zelfs kan worden nagegaan, hoe de rui verloopt.

In dit geval is het duidelijk de normale „descendente” rui der hand- pen- nen (HEINROTH). Een overeenkomstige tabel heb ik opgesteld voor de armpen- nen, waaruit echter minder valt op te maken dan uit die voor

1935]

91

de handpennen. Waarschijnlijk zijn voor dit doel niet genoeg armpennen verzameld en bovendien waren de armpennen bezwaarlijker naar hun volgorde te determineren dan de handpennen. De rui van de armpennen verloopt van het uiteinde van den arm naar binnen, „convergent” (HEINROTH). Het eerste rui-centrum voor den arm begint bij het lichaam; het tweede rui-centrum volgt, vermoedelijk eenige weken later, bij het polsgewricht. Het verloop van den rui der staartpennen is uit de verzamelde veeren niet vast te stellen. De rui, welken ik hier heb beschreven, heeft alleen betrekking op de oude vogels. Ik kom hierop terug bij de beschrijving van den rui der jongen.

Tabel I.

Overzicht van het aantal handpennen, dat tusschen 2 Juni en 11 Augustus 1934 werd verzameld

Handpennen Nummers	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Datum: 2/6	—	—	—	—	—	Begin v. d. rui, zie den tekst				
6/6	—	—	—	—	—	—	2	1	6	3
12/6	—	—	—	—	—	1	4	6	7	5
16/6	—	—	—	—	—	2	2	5	2	1
18/6	—	—	—	—	—	1	1	8	—	—
20/6	—	—	—	—	3	4	10	8	2	4
23/6	—	—	—	—	1	4	—	1	1	—
30/6	—	—	—	—	9	5	3	3	1	—
7/7	—	—	—	—	4	2	1	—	—	—
14/7	—	1	—	4	5	2	1	—	2	—
21/7	—	—	3	1	1	2	—	—	—	—
28/7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4/8	2	2	9	2	—	—	—	—	—	—
11/8	7	7	7	4	1	1	—	—	—	—

Den rui van de broedvogels op het terrein bij Ooy heb ik tevens zooveel mogelijk genoteerd. Ongeveer op het oogenblik dat de jongen volwassen zijn en goed kunnen vliegen, beginnen de oude vogels te ruïen. De jongen in dit broedterrein waren geboren omstreeks 25 Juni. Den 4en Augustus, toen de jongen hun volgroeïing naderden, zag ik nog geen rui bij de ouden. Op 11 Augustus zag ik nog slechts één jong; van de 4 op het broedterrein overgebleven oude vogels waren er 2 in den rui. De tijdsduur van zes weken van de geboorte tot het zelfstandig zijn der jongen, ligt midden tusschen den tijd van kunnen vliegen en het totaal verhoord zijn der pennen (HEINROTH, 1925/1928). De eerste

92

[Ardea XXIV

kievitenlegsels van eind Maart, begin April, leveren dan volwassen, zelfstandige jongen ongeveer in de 2e helft van Juni. Den broedduur heb ik gesteld op gemiddeld 23 dagen. Dit gemiddelde is ontleend aan de opgaven van HEINROTH (1925/1928) 25 dagen, en van K. WALDECK (1933) 20 à 25 dagen. Oude Kieviten, die vóór half Juni ruïen, zijn dus waarschijnlijk vogels, die hun broedsel om de een of andere reden in den steek hebben gelaten of die in het geheel geen broedsel grootbrengen. Op deze laatste veronderstelling kom ik aan het einde van dit artikel nog terug. Ik meen hier echter te moeten wijzen op een uitbreiding van de opvatting van STRESEMANN (1927/1934). „Die drei physiologische Prozesse, Fortpflanzung, Mauser und Zug sind aufs Engste miteinander verkettet; erleidet der Abschluss des einen unter ihnen eine zeitliche Verzögerung, so wird die andere davon in Mitleidenschaft gezogen.” (p. 697).

Uit mijn waarnemingen over den Kievit blijkt, dat niet alleen bij een vertraging der voortplanting een latere rui intreedt, doch ook, dat bij een vroeger afbreken of bij een eventueel totaal ontbreken van het voortplantingsproces een vervroegde rui plaats vindt.

Wanneer brengt de „Frühsommerzug” ons de eerste jonge Kieviten? Alvorens men deze vraag kan beantwoorden, behoort men te weten, hoe men te velde de jonge vogels van de oude kan onderscheiden. Als men de literatuur raadpleegt, dan schijnt dit nogal gemakkelijk (cf. JACKSON, 1917/1918; KIRKMAN, 1932; HENNICKE-NAUMANN, z.j.; WITHERBY, 1924). Mij daarentegen heeft het zeer veel inspanning gekost dit onderscheid te ontdekken. De duidelijke veldkenmerken van de jongen volgens de beschrijvingen zijn:

1. de witte keel en kin;
2. de geelbruin gerande of gepunte schouder- en mantelveeren;
3. de korte kuif;
4. de smalle vleugels.

Geen van deze kenmerken is echter voldoende om de jongen bij hun eerste verschijnen te onderscheiden van de vroeg ruiende ouden.

1. Tegen half Juni zijn overal de witte, zwarte en zwart-witte borstveeren der ruiende oude vogels te vinden. Een deel der oude vogels heeft dan een witte keel. Zelfs in de eerste helft van Juni vindt men reeds Kieviten met witte kelen. Het is mogelijk, dat een aantal wijfjes zelfs gedurende den broedtijd deze halsteekening bezit. In de literatuur heb ik dit niet kunnen vinden en zelf kan ik het niet voldoende aantoonen, omdat er geen behoorlijk broedgebied bij Nijmegen aanwezig is. Den 28en April 1934 vond ik een doode ♀ Kievit met witte keel. Deze vogel was versch. Den 10en Mei 1934 bevonden zich in de Ooy, niet op de broedplaats, 4 Kieviten, waarvan 3 met witte keelsteekening. Tegen einde Juni hebben bijna de helft der vroeg-ruiende oude vogels een witte keel.

2. Bij de oude vroeg-ruierende vogels constateer ik voor het eerst de geelbruin gerande schouder- en mantelveeren op 13 Juli 1934. Tot ongeveer dien datum kan het kenmerk der gerande veeren van de jongen juist zijn.

3. De lengte van de kuif is in het veld een te onzeker onderscheidingskenmerk, omdat men over kort of lang nogal van meening kan verschillen. In de tweede plaats is, volgens mijn waarnemingen, de kuif van vele oude vogels tusschen 16 en 20 Juni reeds uitgevallen. Bewijsmateriaal, in den vorm van verzamelde kuifveeren, kan ik niet leveren, omdat het ondoenlijk is naar deze zeer smalle veertjes in het gras te zoeken. Gedurende den geheelen ruitijd heb ik slechts één kuifveer gevonden en wel op 20 Juni.

4. De geringe breedte van de vleugels is géén goed kenmerk, omdat de oude ♀ Kievit eveneens smalle vleugels heeft. Bovendien is een verschil in vleugelbreedte in het veld moeilijk te constateeren.

Verondersteld, dat de jonge Kieviten met den „Frühsummerzug” arriveeren van half Juni af, dan blijft er als eenig kenmerk voor dien tijd over de geelbruin-gerande schouder- en mantelveeren. Dit kenmerk is echter op eenigen afstand niet meer zichtbaar, zoodat de determinatie onbetrouwbaar wordt. Op korten afstand is het evenwel uitstekend te zien. Is de afstand hiervoor te groot, dan blijft er nog een kenmerk over, dat ik nog niet heb genoemd en dat ik in de literatuur niet heb aange troffen. De vroeg-ruierende oude vogels hebben reeds begin Juni in de vlucht een witte vlek bovenop de vleugels. Deze vlek breidt zich gaandeweg uit, om later tegen het einde van den rui weer geleidelijk te verdwijnen. Zij ontstaat doordat de witte bases van de slagpennen door het uitvallen der groote bovenzleugeldekveeren zichtbaar worden. Ik heb eens de meening hooren verkondigen, dat die witte vleugelvlek alleen bij jonge Kieviten voorkwam. Het is integendeel een kenmerk van de ruierende oude vogels. De jongen ruien de bovenzleugeldekveeren niet, ten minste niet de groote dekveeren (cf. HEINROTH, 1925/1928 en JACKSON, 1917/1918).

Resumeerend, zijn de kenmerken der jongen in Juni en begin Juli:

1. de geelgerande schouder- en mantelveeren;
2. het ontbreken van de witte vlek bovenop den vleugel en daarnaast het voltallig zijn van vleugel- en staartpennen.

Het eerstgenoemde kenmerk valt te constateeren bij den rustenden vogel, het tweede bij den vliegende. Het is dus noodzakelijk eerst den rustenden vogel te observeeren en heeft deze de geelgerande veeren, dan den vogel op te jagen om het tweede kenmerk vast te stellen. Deze werkwijze volgende zag ik in 1934 voor het eerst de jongen op 30 Juni. Ik nam dien dag slechts een 20-tal jongen waar. Verschillende troepen Kieviten waren toen echter niet te naderen, zoodat ik de vogels niet kon opjagen.

Als ruitijd van de jongen geeft de Engelsche literatuur (JACKSON, 1917/1918; WITHERBY, 1924) op de maanden Juli tot December, de Duitse (HEINROTH 1925/1928) September tot October. Mijn waarnemingen over den rui der jongen wijzen op een begin in midden Augustus. Het einde van den rui heb ik niet kunnen nagaan, omdat het weiland, waarop ik de veeren verzamelde, na 20 October door de vogels was verlaten. Hier volgen de data met het respectievelijke aantal gevonden veeren: 30 Juni 1 veer (toevallige vondst?); 11, 18, 25, en 31 Augustus resp. 3, 14, 5, en 52 veeren; 8, 15, 22, en 28 September 87, 21, 55 en 254 veeren; 6, 13 en 20 October \pm 30, 22 en 37 veeren.

Zeer kenmerkende veeren voor de jongen zijn de schouderdekveeren met den geelbruinen eindzoom en randen. Bij alle oude vogels zijn deze randen totaal afgesleten voordat de herfst- of zomer-rui intreedt; bij de jongen is evenwel in den tijd, dat de veeren voor de eerste maal wisselen, zeer weinig of meestal in het geheel geen slijtage te bespeuren. Daardoor is het mogelijk ook de veeren van de onderzijde van het lichaam der jongen van die der ouden te onderscheiden. Slijtage is bijna altijd te constateeren aan het gerafeld-zijn der veeren. Is een veer echter gelijkmatig afgesleten dan kan dit nog op een andere manier worden vastgesteld. Elke buik- en borstveer vertoont namelijk op eenigen afstand van den top een fraaie versieringslijn, vrijwel loodrecht op de baarden. Deze lijn ontstaat door de structuur van de veer. De veeren der ouden zijn dikwijls tot op deze lijn, eventueel tot iets er vóór, of er voorbij, afgesleten. Tijdens den rui der jongen is de afstand van de versieringslijn tot het einde der baarden nog onveranderd.

Door het verzamelen der veeren in 1933 en 1934 ontdekte ik een bijzonderheid, die waarschijnlijk eenig licht werpt op de vraag wat voor Kieviten het zijn, die in Mei en Juni reeds wegtrekken. ANNIE C. JACKSON (1917/1918) zegt o.a. van het vederkleed der jonge Kieviten: „In the juvenile the outer pair of tailfeathers are often entirely white with no black marking. I have not yet examined an undoubted adult with a pure white outer tail-feather.” WITHERBY (1924) breidt deze beschrijving nog uit: „The outer pair of tail-feathers are often entirely white or with only a small dusky black mark towards tip.”

Toen ik in 1933 de verzamelde veeren van 29 Juni ter determinatie zond aan de Stichting „Vogeltrekstation Texel” schreef de heer W. H. VAN DOBBEN mij terug: „Ik meen, dat bij de zending geen enkele buitenste staartveer van een ouden vogel is.” Deze determinatie geschiedde met behulp van het „Practical Handbook”. Jammer genoeg zijn deze veeren niet bewaard gebleven, zoodat hun aantal niet meer bekend is. In 1934 vond ik in totaal 26 buitenste staartpennen. In Tabel II zijn in de bovenste rij de geheel witte buitenste staartpennen genoteerd, in de 2e rij die welke een kleine vlek vertoonden en in de onderste rij de pennen met een grotere vlek.

1935]

95

Tabel II.

Overzicht van het aantal buitenste staartpennen van 1-jaar oude Kieviten (I en II) en van oudere vogels (III), verzameld tusschen 12 Juni en 4 Augs. 1934

Data	Juni					Juli			Augustus
	12	16	20	23	30	7	14	21	4
I	1	2	—	4	—	2	1	1	—
II	—	—	—	5	—	—	2	—	—
III	—	—	1	—	1	1	2	—	3

Uit Tabel II blijkt, dat in de maand Juni het totaal aantal pennen van jonge vogels 12 bedraagt, dat van de oude vogels 2; over Juli en begin Augustus zijn deze aantallen resp. 6 en 6. In 1933 en 1934 vond ik in Juni dus bijna uitsluitend buitenste staartpennen van jonge Kieviten. De jonge vogels ruïen echter geen pennen bij den eersten herfst-ruï, welke eenigen tijd na het volwassen zijn der vogels plaats vindt. Dit bleek mij door eigen waarneming, terwijl ik het ook bij HEINROTH (1925/1928), JACKSON (1917/1918), HENNICKE-NAUMANN (z.j.) en WITHERBY (1924) vermeld vond. In het voorjaar ruïen zij uitsluitend de dekveeren. De pennen der jonge vogels worden dus voor de eerste maal gewisseld in den zomer of in den herfst van het jaar volgende op het jaar van geboorte, met andere woorden, als de vogels ongeveer een jaar oud zijn. Is de beschrijving van de buitenste staartpennen in de Engelsche literatuur juist, dan volgt uit de door mij verzamelde veeren, dat de één jaar oude vogels den vroegen zomertrek inluiden. Hieruit valt tevens af te leiden, dat een deel (?) der 1-jarige Kieviten niet broedt of nog niet geslachtsrijp is.

Zusammenfassung.

In den Poldern der Waal, ein Fluszarml des Rheins, bei Nijmegen brüten nur wenig Kiebitze (*Vanellus vanellus* (L.)) und zwar ausschliesslich in den Gruben der Ziegelbrennereien. Im Sommer jedoch, besonders aber im Herbst, ist der Kiebitz im Polder sehr zahlreich. Amtstätigkeit erlaubte dem Autor nicht den Frühsommerzug hinlänglich zu beobachten, deshalb wurden die Kiebitze eines bestimmten Gebietes allwohentlich gezählt. Das Beobachtungsgebiet umfasste im Jahre 1933 etwa 825, in 1934 etwa 900 Hektar. Das Ergebnis dieser Zählungen ist auf Seite 89 graphisch dargestellt. Aus dieser graphischen Darstellung geht hervor, dass im August keine wirkliche Zugpause stattfindet; in diesem Monat geht der Frühsommerzug allmählich in den Herbstzug über. Gleichzeitig

96

[Ardea XXIV

mit den Zählungen wurden die Federn der mausernden Kiebitze gesammelt. Alte Kiebitze mausern von Anfang Juni bis Anfang September; später finden sich nur noch sehr wenig Federn von Altvögeln. Mausernde Altvögel unterscheiden sich durch einen weissen Fleck auf der Oberseite der Flügel. Dieser Fleck wird durch das Ausfallen der grossen Flügeldecken verursacht, sodass die weissen Wurzelteile der Hand- und Armschwingen zu Tage kommen. Dieser weisse Fleck im Flügel lässt sich jedoch nur beim fliegenden Vogel beobachten. Die zuerst mausernden Altvögel sind etwa Anfang August mit der Mauser fertig. Die Mauser der Handschwingen verläuft deszendend, die der Armschwingen convergent. Die Anfang Juni schon ziehenden und mausernden alten Kiebitze können ganz bestimmt die Erziehung der Jungen nicht vollendet haben oder sie sind gar nicht zur Brut geschritten, da Vögel welche Junge zu betreuen haben, erst mausern wenn diese erwachsen sind, also frühestens Mitte Juni. Hieraus geht hervor, dass die Mauser früher eintritt, wenn der Fortpflanzungsprozess nicht stattfindet oder abgebrochen wird.

Im Juni und Anfang Juli unterscheiden sich die Jungvögel von den früh mausernden Altvögeln erstens durch die gelblichbraun gesäumten Schulterfedern und zweitens durch das Fehlen des weissen Oberflügel-fleckes beim Flug.

Im Jahre 1934 sah Verfasser am 30. Juni die ersten jungen Kiebitze. Die Mauser der Jungen fängt Mitte August an. Jungvögel mausern nicht wie die Altvögel die Schwung- und Steuerfedern und die grossen Oberflügeldeckfedern.

Die zuerst erscheinenden Kiebitze des Frühsommerzugs sind aller Wahrscheinlichkeit nach, grösstenteils einjährige Vögel. Wie schon erwähnt, mausern die jungen Kiebitze nicht die Schwung- und Schwanzfedern. Diese Federn werden zum ersten Mal im zweiten Lebensommer gewechselt, demnach wenn der Vogel ein Jahr alt ist. Die äuszern Schwanzfedern der Jungen sind, wie aus der englischen Literatur erhellt, ganz weisz oder sie haben nur einen kleinen graubraunen Fleck während sich bei den Altvögeln grosse schwarze Flecke zeigen. Im Juni wurden fast ausschliesslich die äuszern Schwanzfedern der jungen oder einjährigen Kiebitze angetroffen. Späterhin fanden sich nach und nach mehr Federn von mehrjährigen Vögeln. Wie schon erwähnt, ist es nicht möglich, dass die früh mausernden Kiebitze schon mit dem Brutgeschäft fertig sind, sodass sich die Frage aufdrängt, ob die einjährigen früh mausernden Kiebitze am Ende noch nicht geschlechtsreif sind.

Literatuur.

R. Drost, E. Schüz, H. von Viereck, 1934: Frühsommerzug von Kiebitz und Brachvögel. Der Vogelzug, Jhrg. 5, p. 66.

- C. Eykman, 1932: Avifauna van het Dordtsche Eiland. Orgaan Club Nederl. Vogelkundigen, Jrg. 4, p. 112.
- O. und M. Heinroth, 1925/1928: Die Vögel Mitteleuropa's. 3 Bde. Hennicke-Naumann, 1905: Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropa's, Bd. 8.
- Annie C. Jackson, 1917/1918: The moults and sequence of plumages of the British Waders. British Birds, vol. 11, p. 177.
- C. G. B. ten Kate en G. van der Meer, 1932: Data omtrent trek van de Kievit in de voorzomer. Orgaan Club Nederl. Vogelkundigen, Jrg 5, pp. 83—84.
- T. B. Kirkman, 1932: British Birds, p. 121.
- E. Lenski, 1930: Ornithologische Beobachtungen in Ostpommeren aus dem Jahre 1929. Mitteilungen über die Vogelwelt, Jhrg. 29.
- G. J. van Oordt, 1933: Zum Frühsommerzug des Kiebitzes (*V. vanellus*) in Holland. Der Vogelzug, Jhrg. 4, p. 80.
- A. Reichenow, 1913: Die Vögel, Bd. 1, pp. 20—21.
- E. Schüz, 1932: Frühsommerzug bei Star und Kiebitz. Der Vogelzug, Jhrg. 3, p. 49.
- E. Stresmann, 1927/1934: „Aves“ in Kükenthal's Handbuch der Zoologie.
- K. Waldeck, 1933: Over den raaptijd der kievitseieren en eenige biologische bijzonderheden dezer (*sic*) vogel. Orgaan Club Nederl. Vogelkundigen, Jrg. 5, p. 157.
- H. F. Witherby, 1924: Practical Handbook of British Birds, vol. 2, part 2.
- G. Wolda, 1932: Studies over vogels en hun omgeving.
- , 1934 a: Verslag v.d. Ornithologische Afdeling v.d. Plantenziektenkundigen Dienst te Wageningen over het jaar 1933, p. 7.
- , 1934 b: Verslag van het Kievitenonderzoek van Sept. 1933 tot Mei 1934 v. d. Nederl. Phaenologische Vereeniging. Natura, Oct. 1934.

OPROEP

Ongeveer een maand geleden is er op de TV een Duitse film vertoond met opnames van het jachtgedrag van diverse roofvogels. Wie heeft dit op videoband geregistreerd?

P. Hermans, Malvert 61-45, 6538 DT Nijmegen
080-446420

Aanwijzingen bij het schrijven van bijdragen voor "de Mourik"

Kopij wordt bij voorkeur getypt geleverd, dit in verband met een snelle verwerking van de stukjes.

Wanneer U zelf typt: een duidelijke, scherpe letter; dus geen versleten lint, machine schoonmaken en bij voorkeur een wegwerp-carbonlint gebruiken. Tikken op gewone A4-vellen, kantlijn links en rechts 2 cm., onder en boven 2,5 cm.; dicht opeen typen (regelstelling 1).

Langere artikelen worden bij voorkeur in verschillende hoofdstukjes verdeeld, dit i.v.m. de leesbaarheid. Bij het weergeven van onderzoeksresultaten is een goede indeling: Inleiding, Methode, Resultaten, Discussie (of Bespreking), Literatuur.

Wanneer literatuurgegevens verwerkt worden moet altijd de bron worden aangegeven. In de tekst gebeurt dit door het vermelden van schrijver(s) en jaartal van publicatie, voorbeeld: (Brouwer et.al. 1985). Onder het hoofdstukje "Literatuur" wordt de bron vervolgens nader omschreven, zoals in onderstaande voorbeelden:

Brouwer, P. & Gorissen, R. & Hagemeyer, W. & Helmer, W. 1985. Vogels van de Ooijpolder. VWG Rijk van Nijmegen en omstreken. O.M.van Hoorn, Nijmegen.

van Swaay, C. 1985. De Rode en Zwarte Wouw (*Milvus milvus* en *Milvus migrans*) in het Rijk van Nijmegen. de Mourik 11 (2): 52-62.

(bij boeken dus uitgever en plaats van uitgave; bij bladen eerst jaargang, dan nummer en de bladzijden waarover het artikel loopt).

Wanneer U tabellen en figuren in Uw artikel plaatst: voorzie elke tabel en figuur van een nummer (tabel 1, 2 etc.; figuur 1, 2 etc.) zodat U makkelijk in de tekst naar een tabel of figuur kunt verwijzen. Voorts moet elke figuur en tabel voorzien zijn van een korte maar duidelijke verklarende tekst, zodat de lezer weet waar de tabel of figuur over gaat.

Soortnamen van vogels worden altijd met een hoofdletter gespeld, dus Zwarte Zeeëend, Koolmees etc.. Soort- of familiegroepen echter steeds met een kleine letter, dus eenden, zeeëenden, mezen. Wetenschappelijke namen worden met een hoofdletter en vervolgens met een kleine letter geschreven, dus *Athene noctua*, *Turdus torquatus* (bij de eerste keer is het gebruikelijk om de naamgever te vermelden: *Turdus torquatus* (L.)), "L." staat voor Linnaeus).

Voorts is de redactie altijd bereid U bij te staan, onder andere bij het verzamelen van literatuur- en archiefgegevens.

Aanwijzingen bij het maken van illustraties

Pentekeningen met Oost-Indische inkt op wit papier of transparant. Bij voorkeur ongeveer 1,5 tot 2 maal de grootte waarop ze afgedrukt moeten worden.

Overtredingen van de Vogelwet, Jachtwet en de Natuurbeschermingswet

Deze kunnen gemeld worden aan de heer P. Brugman, Regt.Stoottroepenstraat 14, 5431 TA Cuyk, tel. 08850-15901 (Controleur Vogelwet). Strafbare feiten die direct of indirect te maken hebben met de bescherming van de natuur (Jachtwet, Vogelwet, Visserijwet, Natuurbeschermingswet e.d.) kunnen uiteraard gemeld worden bij de plaatselijke politie, maar ook bij de gespecialiseerde Veldpolitie. Telefoonnummers van de meldkamers van de Veldpolitie: Gelderland 055-664455, Noord-Brabant 04116-72189 (bij geen gehoor Piet Bouten 04113-2102), Limburg 04746-1370.

Dood gevonden vogels

Deze kunnen voor onderzoek ingezonden worden naar het Centraaldiergeneeskundig Instituut, met name wanneer de omstandigheden verdacht zijn. Verkeers-, olie-, slachtoffers e.d. worden niet onderzocht. Adres: C.D.I. afd. B.P., Edelhertweg 15, 8219 PH Lelystad, tel. 03200-73911.

Ringen

Wanneer U een ring vindt of bij een vogel afleest kunt U de ring of cijfercombinatie opsturen naar: Vogeltrekstation, Antwoordnummer 341, 6660 VE Heteren. Bij dit station kunt U ook speciale formulieren voor het insturen opvragen. Zowel binnenlandse als buitenlandse ringen worden verwerkt.